

Poština plačana v go ovini.

SLOVENSKI

UČITELJ

**PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO
SLOMŠKOVE DRUŽBE V LJUBLJANI**

5-6
1931
LETO XXXII

„Slovenski učitelj“ izhaja mesečno. / Uredništvo (Fortunat Lužar) je v Ljubljani, Postojnska ul. 14, „Stan in dom“ ob Tržaški cesti / Upravništvo je v Ljubljani, Jenkova ul. 6
Naročnina znaša 50 Din / Članke in dopise sprejema uredništvo, reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo / Izdajatelj in lastnik je konzorcij Slovenskega učitelja
Odgovorni urednik: Fortunat Lužar / Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč

Vsebinska št. 5.—6.: Jezus pedagog. Ivan Vindišar. — Otroški vrtci. Slavica Vencajz. — Pismo podeželskemu učitelju. A. Heinenu-Boris Grad. — Tri pedagoška predavanja o moderni osnovni šoli. F. Lužar. — Švicarsko šolstvo. Dr. L. Sušnik. — Ob Žgečevi knjižici: Ali spolna vzgoja res ni potrebna? V. Kunstelj. — Krščanski duh v delovno šolo. — Ob sedanji svetovni krizi. Kriha. — Prvo šolsko leto dela in življenja na Preloki. Ivan Hribski. — † Janko Bajec. Iv. Štrukelj. — Književnost. — Razno. — Zapiski.

Glasbena priloga izide zaradi tehničnih ovir prihodnjič.

Pozor!

Vse, ki so prejeli knjige »Gremo v Korotan« in »Poglejmo v Beneško Slovenijo«, pa še niso knjig plačali, vljudno prosimo, da pošljejo dolgujoče zneske, ker mora tudi uprava stroške za tisk knjige in drugo takoj plačati.

Slomškova družba.

Počitniško zborovanje in občni zbor bo imela Slomškova družba letos na Brezjah. Vspored je zamišljen tako: Dne 6. julija prihod na Brezje. Dne 7. julija dopoldne ob 10 cerkveni govor in sv. maša, potem zborovanje in predavanje. Opoldne skupno kosilo, po kosilu izlet v okolico. Dne 8. julija istotako ob 10 govor, nato sv. maša; ob 11 predavanje in občni zbor. Po skupnem kosilu izlet, odhod. Kdor računa na to, da mu preskrbimo stanovanje, naj javi to odboru Slomškove družbe, Jegličeva ulica št. 13, Ljubljana. K obilni udeležbi vabi odbor.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETNIK XXXII.

Ljubljana, 10. junija 1931.

ŠTEV. 5-6

Jezus pedagog.

Ivan Vindišar.

Dva referata pri šolskih konferencah.

Viri: Meschler: Zum Charakterbild Jesu. — Pesch T.: Christliche Lebensphilosophie. — Krus: Pädagogische Grundfragen. — Demšar-Bogovič: »Bogoslovni Vestnik« leta 1919. — Mgr. Baugaud: Le Christianisme et les temps présents: I.

Vsi, ki hočejo biti ne samo učitelji, marveč tudi vzgojitelji mladine, si često stavijo vprašanje: kako bi dosegel čim več uspehov?! Kako bi vzgajal kar najboljše?

Ko so nekoč Sokratovi učenci stavili svojemu velikemu učitelju to vprašanje, jim je rekel, da jim bo odgovoril šele čez tri leta. V tem času pa jih je večkrat peljal v delavnico Fidijevo, da so umetnika opazovali pri njegovem delu. Videli so, kako počasi delo napreduje. Minuli so celo meseci, preden je bil Apolonov kip izdelan v glavnih obrisih, kaj šele, da je bil dovršen! Tedaj šele odgovori Sokrat učencem na njihovo vprašanje. »Kakor je Fidija izdeloval svoj umotvor le polagoma, z velikim trudom in potrpežljivostjo, tako tudi vzgojitelj poduhovi in pobožanstvi svojega gojenca le postopoma. A to zmore le, kdor je že sam res moder in popoln.«

Mi pa hočemo danes staviti isto važno vprašanje še večjemu učitelju, kot je bil Sokrat, sami učlovečeni božji modrosti, gospodu Jezusu. On, ki je res »moder in popoln«, kot se izraža Sokrat, On, ki je vsestranski in večni ideal človeštva, nam bo najzanesljivejši mentor pri nelahkem vzgojnem delu! Stavimo mu dve vprašanji: Kakšna naj bo vzgojiteljeva osebnost in kako jo uveljavljati pri vzgojnem delu?

Poslušajmo najprej odgovor na prvo vprašanje in ga primerjajmo z odgovorom delovne šole!

I. Osebnost.

V vseh časih je bilo nesporno in dognano, da je pri vzgoji odločilna vzgojiteljeva osebnost. Tudi delovna šola poudarja isto in še prav posebno: »Le sposoben, vzoren pedagog, le spreten, izobražen in nravno zrel vzgojitelj bo vzgajal uspešno.«

Enako nam odgovarja tudi Jezus: »Učite se od mene!« Da učimo se od njega prav posebno še v izoblikovanju svoje osebnosti, ki nas bo usposobila za izvrstne pedagoge. To hoče sam nebeški Oče: »Določil nas je, da postanemo podobni podobi njegovega Sina.« (Rim 8, 29.)

Kakšen je bil Jezus kot pedagog? Katere lastnosti so ga dičile?

1. Avtoriteta.

Vzgajati se pravi izoblikovati notranjega človeka, njegov značaj, vplivati ugodno na njegovo voljo. Gojenec mora spoznati, da ni neomejeno svoboden, marveč da so resnice, ki jih razum mora sprejeti in dolžnosti, ki jih človek mora vršiti.

Kako je skušal to doseči Jezus? Skliceval se je na svojo avtoriteto: sam njegov nebeški Oče mu je naložil oblast, da sme, in dolžnost, da mora učiti, ljudje pa ga morajo spoštljivo poslušati in se po njegovih besedah ravnati. »Moj nauk ni moj, ampak tistega, ki me je poslal« (Jan 7, 16). »Kdor mene vidi, vidi tudi Očeta (Jan 14, 9). »Vi me kličete Učenik in Gospod in prav pravite, zakaj to sem« (Jan 13, 13). »Jaz sem pot, resnica in življenje« (Jan 14, 6). »Eden je vaš Učenik, eden je vaš sodnik, Kristus« (Mat 23, 10).

Pa tudi učil je tako, da so ljudje sami čutili, da uči z božjo veljavo. »Uči kot tak, ki ima oblast« (Mat 7, 29). Le en zgled. Kako mogočno daje nove zapovedi! »Slišali ste, da se je reklo starim: Ne ubijaj. Jaz pa vam pravim, da vsak, kdor se jezi na svojega brata, da pride pred sodbo. Slišali ste, da se je reklo starim: Ne prešuštuj. Jaz pa vam pravim: Vsak, kdor gleda žensko, da jo poželi, je že prešuštoval z njo v svojem srcu. Dalje ste slišali, da se je reklo starim: Ne prisegaj po krivem. Jaz pa vam pravim: Vaš govor bodi: Da, da, ne, ne; kar je več kot to, je od hudega« (Mat 5, 21).

Jezusovo božjo avtoriteto je ponovno potrdil sam nebeški Oče, tam ob Jordanu in na gori Tabor, ko je sam pozval ljudi, naj le poslušajo njegovega ljubega Sina (Mat 3, 17, 17. 5).

Prvi pogoj uspešne vzgoje je tudi za nas — avtoriteta. Tudi mi zastopamo samega Boga, ko posegamo v gojenčevo notranjost, naša beseda ima vsled četrte božje zapovedi božjo veljavo! Kako vzvišen je naš poklic, pa tudi odgovoren! Otroci v nas spoštujejo in ubogajo Boga. Kako trden in zanesljiv temelj vzgoje je zares v veri! In le ona nam pojasnjuje lepoto pokorščine. Ona nam pove, da vzgoja ni nikako tiraniziranje.

Ali se ne zdi iz vsega tega jasno, da ne smemo pretiravati Rousseaujeve zahteve po vzgoji brez avtoritete? Ne bodimo otroku le tovariši in prijatelji, ki naj bi mu le svetovali in le vse neugodno od njega odstranjali, ker bi mu s tem ne koristili. Kot je vsakdo len za resno delo, tako tudi otrok. Rajši se igra, ali bere lahke povesti, kot pa utrudljivo računa. Tedaj mu mora priti na pomoč vzgojitelj z resno odločnostjo. In tako dela tudi prava delovna šola. Zakaj delovna šola, pravilno umevana, ne zametuje avtoritete, marveč ustvarja pravilno razmerje med avtoriteto in svobodno voljo.

2. Ljubezen.

Če vzgojitelj nadomešča pri vzgoji Boga in starše, ki otroka tako zelo ljubijo, ga mora ljubiti tudi vzgojitelj. Saj gleda v njem božjo podobo in svetišče sv. Duha, ki naj ga oblikuje. Oblikoval pa ga bo le, če si pridobi

njegovo zaupanje in ljubezen z nesebično ljubeznijo, ki ne išče sebe, marveč blagor otroka.

Tako je delal Jezus. Njegova avtoriteta je bila združena z veliko nesebičnostjo in čudovito milobo. V skladu s svojo glavno zapovedjo: Ljubi svojega bližnjega, je res ljubil vse iz vsega srca in jim delil dobrote. Vsi bedni in pomoči potrebni so našli pri njem sočutno srce in dejansko pomoč, slepi, hromi, gobavi gluhi, nevedni, grešniki... Tudi neznatni otroci! Ker jim ni mogel deliti drugih duhovnih dobrot, jih je blagoslavljal. A rekel je tedaj za nas vzgojitelje tako važne besede: »Pustite otročiče in ne branite jim k meni priti, zakaj takih je nebeško kraljestvo« (Mat 19. 14). V duhu je gledal njih veliko bodočnost, ki jim jo zagotovi skrbna vzgoja, pa tudi nesrečo, če se vzgoja zanemari. V ljubeči skrbi za svoje miljence kliče vsem, ki bi jih pohujšali, strašni »Gorje«! (Mat 18. 6). — Ta vesplošna nesebična ljubezen je dajala Jezusu moči, da ni popustil pri vzgojnem delu tudi ne tedaj, ko so sadovi njegovega truda zoreli le počasi, je pač vedel, kako smo ljudje slabotni, vedel pa tudi, da nepotrpežljivost ne poboljša. Le potrpežljiva ljubezen ima blagoslov križa.

V tem se zdi, da nova, delovna šola staro prekaša. Zakaj veliko važnost polaga ravno na vzgojo potom ljubezni. Zelo se trudi za ljubeznivo vedenje. Pri številnih debatah ni zlepa slišati žal besede, ne od strani učitelja, pa tudi ne od učenca. Ves razred se čuti eno družino. Učitelj veliko potrpi, ko skuša pridobiti vse učence za veselo sodelovanje pri skupni nalogi. Kar se more, se ogiblje pritiska in sile, vplivati skuša le z boljšim spoznanjem in potrpežljivo ljubeznijo. Posledica je, da so otroci dobrohotni in ljubeznivi v občevanju in da šoli odkritosrčno zaupajo, če videz ne vara.

Naj bi tudi to potezo Jezusove osebnosti posnemali! Pa tudi to značilno stremljenje delovne šole! Naj bi vzgajali tudi mi kar mogoče ljubeznivo k ljubezni in smislu za skupnost. Z ljubeznijo! Zakaj: »Kdor posebno ne ljubi otrok, naj pusti šolo. Tak ne bo vzgojitelj, marveč nastavljenec in paznik.« (Meschler.)

3. Modrost.

A navzlic vsej gorečnosti je zlasti tistim, ki vodijo druge, potrebna tudi modrost. Kdo je moder? Tisti, ki preudarno izbira prava sredstva, da doseže cilj. O tem sicer več v drugem delu, a tudi tu lahko poudarimo, da bo le tisti vzgojitelj znal izbirati in prav rabiti vzgojna sredstva, ki je že sam usovršena osebnost, t. j., da pozna ljudi, da obvlada samega sebe — trenutno razpoloženje, jezo, simpatijo, antipatijo... — in da pri poučevanju in vzgoji postopa premišljeno.

In Jezus je bil tak. Kako je bil previden, ko je učil. Kot vsevedni Bog je bil pač lahko najfinejši psiholog. Vedel je, komu in kdaj kako in kaj naj pove. Nikdar ni povedal vsega vsem brez razlike ali ob nepravem času.

Njegovi sovražniki ga niso mogli nikdar izzvati. Ko so ga n. pr. vprašali, naj pove, odkod ima oblast, jih je on vprašal, naj najprej sami povedo,

odkod jo ima Janez Krstnik. In ko so mu zvito odgovorili, da ne vedo, jim je rekel: »Potem vam tudi jaz ne povem.«

Svoje božanstvo je razodeval jasno precej le posameznikom, ljudstvu pa le polagoma. Ko ga hočejo oklicati za kralja, se umakne v samoto. Ko ozdravi slepca v Betsajdi, mu naroči: »Pojdi domov in ne pravi nikomur« (Mk 8, 2 g). Enako prepove satanu, da bi ga javno priznal za Boga — ker bi tako zakrknjeni judovski voditelji postali nanj prezgodaj pozorni in bi mu zavistno preprečili njegove načrte. Koliko časa čaka, da razodene svoje trpljenje in smrt na križu! Še apostolom jo razodene šele v tretjem letu svojega javnega delovanja. Prej bi jim bila neumljiva, Judom pa v pohujšanje.

Tudi apostolov ni preoblagal z razodetjem. Še ob slovesu pri zadnji večerji jim pravi: »Še veliko vam imam povedati, a zdaj bi še ne mogli nositi. Ko pa pride on, Duh resnice, vas bo učil popolne resnice« (Jan 16. 12). Skoro da niti čutili niso, kdaj je uvajal nove običaje, novega krščanskega duha. Zahteval ni nič preveč in nič pretežkega. Za večno življenje je nujno le, da izpolnjujejo zapovedi, kar je več, je prostovoljno. Ko se farizeji pohujšujejo, kako da se njegovi učenci ne postijo, jih modro brani: »Zato ne, ker je ženin pri njih. Ko jim bo odvzet, se bodo postili« (Mk 2, 18). Loči važnejše od manj važnega, tako, da važno poudarja bolj in večkrat, zlasti ljubezen, molitev, odpoved.

Koliko nam ima Jezus tudi tu povedati! Ali poznamo dosti duha današnje mladine? Poznamo, študiramo vzgojna vprašanja, ki so v naši dobi na površju? Upoštevamo socialne razmere posameznih učencev? Jih morda ne preobkladamo s stvarino, če ne mi, pa učni načrti? Se znamo obvladati? Brez resne samoizobrazbe in samovzgoje bomo imeli malo uspehov. — K vsemu temu nas navaja tudi delovna šola.

4. Zgled.

Se ena lastnost je usposabljala Jezusa za tako odličnega pedagoga, njegova neomadeževanost, njegov zgled: vse, kar je učil, je tudi sam vršil.

Učil je, da je treba moliti: »Prositate, iščite, trkajte...« Tudi sam premoli cele noči, moli pred čudeži, pred trpljenjem, celo kleče na zemlji.

Učil je, da se je treba z a t a j e v a t i, nositi svoj križ za njim — isto je učil s svojim zgledom v hlevčku v Betlehemu, v skromni nazareški hišici, na križu.

Splošno človeško dolžnost dela je sam vršil pri redniku-tesarju in pozneje, ko je neumorno učil, četudi je bil od pota ves utrujen, n. pr. Samarijanko ob vodnjaku, ali ko je ozdravljaval bolnike, da še kruha ni utegnil zaužiti (Mk 3, 20; 6. 55).

Uči: »Ljubite svoje sovražnike!« (Mt 5, 45) pa jih tudi sam brani na Oljski gori pred svojimi apostoli in veliki petek na Kalvariji pred svojim Očetom.

Uči ponižnost z besedo, hkrati pa daje najlepši zgled ponižnosti v vsem svojem življenju, ob rojstvu, ko je skrit do tridesetega leta v

delavski družini, ko stopi med spokornike v Jordanu in se da krstiti, kot bi bil tudi pokore potreben. Ko ga ljudstvo proslavlja, se mu umika, ali je popolnoma ravnodušen, kot na Cvetno nedeljo, umiva apostolom noge, umrje najsramatnejše smrti, u b o g kot je bil ubog vse življenje.

»Lisice imajo svoje brloge in ptice gnezda, Sin človekov pa nima mesta, kamor bi glavo naslonil« (Mt 8. 20).

Zato je mogel braniti resnico in pravico odkrito, svariti neustrašeno, četudi komu to ni bilo ljubo. Mogočnjakov se ni bal, Heroda imenuje lisjaka, farizejem kliče »Gorje«! Tako, da so celo nasprotniki morali priznati: »Ne oziraš se na veljavo ljudi in pot božjo po resnici učiš.«

Kak ideal za nas, za vse naše življenje v šoli in izven nje! Vzor vestnosti, nepodkupljivosti, nepristranosti, neomadeževanosti! Da bi tudi kritično oko naših učencev in učenk ne našlo nobenega nasprotja med našimi besedami in življenjem!

* * *

Ko smo bili v svetem letu 1925 v Rimu, smo videli v vaticanskih umetninskih zbirkah mnogo ljubiteljev umetnosti, ki so vsi zamaknjeni študirali in kopirali sloveče umotvore Michelangela in Raffaela. Baje se vračajo k njim dan na dan in jih razglabljajo, potezo za potezo. — Naj bi se vglabljali tudi mi pedagogi radi v veliki umotvor — Jezusa-pedagoga! Povračali naj bi se k njemu dan na dan, da bi ga vedno bolj spoznali, ga vzljubili in njegove pedagoške lastnosti na sebi vedno bolj upodobili! Ta ideal nam hrani evangelij.

Tako se bomo tudi kar najbolj približali idealu pedagoga, ki ga zahteva v dobrem smislu »moderna in napredna« delovna šola! In idealu, ki ga je imel o vzornem vzgojitelju Sokrat!

(Dalje.)

Otroški vrtci.

Slavica Vencajz.

Rada se odzovem vabilu, naj poročam o otroških vrtcih, ker se mi zdi, da imajo otroški vrtci še preveč nasprotnikov. To pa po mojem mnenju zato, ker ti ne poznajo zadostno ustroja in namena otroškega vrtca.

Kakšno nalogo pa ima otroški vrtec? Otroški vrtec ima zelo važno nalogo, da smiselno neguje in vzgaja otroke v predšolski dobi. Položi naj takorekoč temelj doraščajočemu človeku. Kako malo je staršev, ki se morejo baviti z malčki, kot bi se morali. Gonja za zaslužkom, revščina in slabe socialne razmere ter mnogokrat tudi nerazumevanje majhnega otroka so vzrok, da prihajajo le prevečkrat otroci slabo vzgojeni in pokvarjeni v šolo. Vsemu temu lahko odpomore dobro urejen otroški vrtec.

Pa bi kdo vprašal, če so le revni, ali pa zanikrni otroci opravičeni hoditi v otroški vrtec? O ne, tem naj bi vrtec nudil dom in dobro vzgojo, otrokom imovitejših staršev pa naj bi dal vrtec priliko, da se seznanijo tudi s priprostejšimi otroci. Tu tak edinček šele spozna, kaj se pravi

skupnost. Tu se ne vrti vse okrog njeга kot doma in marsičemu se bo moral na račun svojih tovarišev odpovedati. In kar je glavno, v vrtcu se nauči samostojno slačiti in oblačiti, igračke mora sam za seboj pospravljati in marsikaj drugega, kar se mu doma vse olajša. Tu v vrtcu so vse igračke za vse otroke, kar marsikateremu sebičnemu razvajenčku sprva ne gre v glavo.

In kdo naj bi še hodil v vrtec? Po mojem mnenju vsi oni otroci, ki nimajo doma mamice, ki more in hoče posvečati vse svoje moči otroku in ne štedi ne truda, ne časa, da lepo vzgaja svoje otroke ter jim more dati v bratih in sestricah dovolj tovarišev pri igranju. Vedite namreč, da noben odrasel človek in naj se dela še tako otroškega, ne more nadomestiti otroku tovariša.

Kako potrebujejo vrtec otroci, katerih starši gredo za zaslužkom ter prepuščajo malčke služkinjam, ki so večkrat surove in neizobražene! Koliko je treba pri takih otrocih trebiti! — Imela sem pa tudi že slučaje, ko so mi starši pripeljali po nasvetu zdravnika otroke s slabo izgovarjavo, ali skrajno nervoznega itd., da so med drugimi otroci izboljšali svoje napeke. Koliko nepridipravov sem že imela v moji »poboljševalnici« in kakšni zanesljivi »možki« so velikokrat taki paglavčki postali!

Ne mislite pa, da se v vrtcih le lahkomišlno zapravlja čas z igračkanjem, nikakor ne. Vzgaja in zaposli se otroke premišljeno ter njihovi starosti in značaju primerno. Včasih je v vrtcih prevladal Fröbelnov sistem, ki je bil pač zadoščal za 19. stoletje, v 20. stoletju pa so v Pestalozzi-Fröbelhaus v Berlinu prelomili Fröbelnov shematizem ter so dali otrplim oblikam novo življenje. Čisto nove poti pa sta nastopili Marija Hiller iz Münchena in zdravnica Maria Montessori iz Rima.

Marija Hiller dela na podlagi Fröbelnove metode, vendar upošteva to, kar je sodobnemu otroku potrebno in primerno. Predvsem ima pred očmi otrokovo individualnost, ter zahteva, da vrtec nadomešča domačo družinsko vzgojo. Polagoma pripravlja otroka za šolo, ne da bi se s tem škodovalo šoli.

Maria Montessori pa hodi čisto svojo pot. Je predvsem zdravnica in nato šele pedagoginja. Značilni so pri njeni metodi pripomočki za spoznavanje barv — 64 ploščic poslikanih v 8 barvah z osmimi nijansami. Nadalje imajo v njenih vrtcih tudi okvirje, na katerih so pritrjeni kosi blaga, ki se spenjajo z gumbami, stiskači, zaponkami ali zavezujejo s traki. Za spoznavanje dolžine ima Montessori palice od 1 m do 1 dm dolge, ki so razdeljene na dm ter modro in rdeče poslikane. Nadalje uporablja za spoznavanje velikosti različne cilindre, ki jih otroci vtikajo v primerne luknje. — V njenih vrtcih se otroci učijo tudi že pisati in računati. Je marsikaj dobrega v Montessori — metodi, vendar se ne obnese povsod enako povoljno. Najboljše je pač razmeram primerno prikrojiti metodo, ker se tu ne da popolnoma določiti učni načrt, temveč šele praksa pokaže, kaj je primerno in kaj ne.

Kaj pa delajo otroci v otroških vrtcih? Zelo veliko! Saj je zanje že slačenje plaščkov delo, ki se povečini mora šele učiti. Brisanje prahu, pomivanje krožnikov, ki jih uporabljajo pri južini, pometanje, pospravljanje sobice, igračk in prodajalne, vse to jim dela mnogo veselja ter jih tudi vežba v izvrševanju domačih del. Seveda imamo v vrtcih tudi dovolj prilike pomeniti se od najpriprostejšega do kompliciranega vprašanja. Da se vmes lahko vplete veliko vzgojnega in poučnega, se razume. Kaj radi se otroci tudi uče pesmice, ki jih deklamirajo ali pa pojejo ter igrajo. Seveda so jim pa najljubše pravljice, ki imajo čudovito moč, da zapro zatvornice teh malčkov, ki utihnejo. Kako radi tudi otroci modelirajo s plastelinom, se igrajo s peskom, izrezujejo, rišejo, grebajo, šivajo, lepijo, zidajo, slikajo, perejo, likajo in drugo bi vam sami povedali, če bi jih obiskali.

Kako pa naj bodo opremljeni otroški vrtci? Predvsem naj ne sede otroci več v dolgih temnih klopeh, temveč naj se jim napravijo majhni stolčki in mizice, katere lahko sami prenesejo. Tako lahko soba izpreminja lice, če se stolčki postavijo v vrstni red, ali okrog in okrog itd. kar otroke posebno veseli. Sploh naj se pri opremi vrtca v prvi vrsti pazi na to, da dobi soba domačnost, da se otroci v njej ne čutijo tuje. Vse »šolsko« naj iz vrtca izgine. Potreben je tudi umivalnik, da si otroci po igri s kitom in sličnim umijejo roke. V omari — če mogoče s steklenim vložkom — naj bodo shranjena učila — različne igračke in otroška dela. — Seveda tudi ne sme manjkati miza in stol za vrtnarico. Zelo priljubljena je tudi otrokom 5 delna stena, ki sem si jo napravila po vzorcu z Nemčije. Ta stena meji na malo sobico, kjer imajo otroci mizico s stolčki, posteljico, omarico s predalčki in štedilnik. Tu je posebno njihov raj, ker lahko kuhajo, jedo, negujejo punčke itd. Ko pospravljajo, smejo tudi po svojem okusu urediti vso opravico.

Mogoče bi koča zanimalo izvedeti, kako je kaj v vrtcih izven Jugoslavije: v Avstriji, Nemčiji itd. Kar se tiče zanimanja za vrtce, je povsod boljše kot pri nas. Kako ustanavljajo vrtce in skrbijo zanje! Dobro namreč vedo, da morajo pri malem otroku začeti, da pridobe poznejši rod. Moramo res z žalostjo ugotoviti, da se pri nas le premalo ustanavljajo vrtci, ki bi nudili otroku njemu primerno vzgojo in marsikateremu nadomestili domačnost.

Žal je tudi vzgoja vrtnarice v Jugoslaviji zelo pomanjkljiva. Saj v vsej državi nimamo pravilno urejenega seminarja za vrtnarice. In vendar bi morala biti vrtnarica temeljito izobražena. — V Nemčiji in Švici imajo v vseh večjih mestih saj 2 letne seminarje za vrtnarice. Tu imajo gojenke priliko vsega, v to stroko spadajočega, naučiti se. Tu spoznajo jasli, varovalnice, otroške vrtce in zavetišča ter njih ustroj. Da ostanejo vrtnarice v rednem stiku s starši otrok, imajo posebne roditeljske sestanke, kjer se pomenijo o svojih otrocih ter posvetujejo z vzgojiteljicami. Se pač vidi, da jim je na tem ležeče, da dobi otrok sebi primerno vzgojo in postane nekoč pošten in vrl državljan.

Pisma podeželskemu učitelju.

Po A. Heinenu priredil Boris Grad.

2.

Odnosaji do župnika.

(Dalje.)

Obisk pri župniku, o priliki Vašega službenega nastopa, Vas je zadovoljil, kakor se vidi. Žalibog zro danes mnogi mladi učitelji svojega župnika polni predsodkov in globokega nezaupanja, kar se jim često v enaki meri vrača, tako, da so odnosaji med učiteljem in župnikom skaljeni že takoj v početku. Ta skaljeni osebni odnos vpliva naravno tudi na odnosaje med šolo in cerkvijo in oba organa ljudske vzgoje, ki morata izvrševati svojo nalogo pravilno le v skupnem organskem delu, zaneseta v življenje zaupanih jima občanov in otrok — nekak dualizem — v največjo škodo nramnega razvoja teh. Moja naloga ni raziskovati, na kateri strani je krivda te odtujenosti večja. Hočem Vam samo razjasniti psihološke razloge, ki lahko vodijo do takih žalostnih motenj in Vam namigniti, na kak način se lahko istim izognete z ozirom na šolske in osebne koristi.

Skušajte si razjasniti, kaj pomeni duhovnik kmetskemu ljudstvu. Za kmetsko občutje on ni samo posameznik, ki dobro ali slabo pridiguje in poje, temveč je obenem slučajni nositelj večnostne ideje. Pred slednjo idejo se umaknejo v ozadje oseba in osebna svojstva, kakor tudi starost ali znanstvene zmožnosti. Vpliv religije na kmeta in kmetsko občestvo je mnogo živahnejši in neposrednejši kot v mestu, kjer žive tisoči drug drugemu tujih bitij. Kmet čuti, da korenini v svetem in božjem. On čuti in ceni ono nerazumljivo, tajno in skrivnostno, ki združuje in oduševlja njegovo družino, njegovo iz nedosežnih časov izhajajoče občestvo. Mogoče, da nima vedno izčiščenih in jasnih verskih predstav; verska čuvstva mu mnogokrat pričarajo v dušo strahove in blodne privide; vendar pa globoko občuti, da hoče Bog zle duhove izgnati in premagati. Ali morete s kmetom občutiti, kaj se godi v njegovi duši, ko na Gospodov dan prestopi sveti prag pokopališča in hiše božje? Ko se znajde v živem božjem občestvu svoje občine? — Ne, to je nekaj, kar lahko občutimo — ne moremo pa izgovoriti.

V tajni tega življenjskega občutja živi kmetska družina in vse kmetsko občestvo. Polja njegova so kmetu »sveta zemlja«; dar božji, prastara dediščina očetov. Znamenja s podobo križanega razlivajo čeznjo božji mir. In v pobožno dolžnost si šteje vsak, da to zemljo oskrbuje in obdeluje. Saj jo bo zapustil otrokom in vnukom, ko bo legel v senco hiše božje k večnemu počitku. — In kakor posameznik, tako čuti vse kmetsko občestvo že od nekaj, vedno enako. Ne zanima ga poedinec, ki slučajno pride in gre. Vpliva le celota — splošnost. Odtod neomajnost in neizpremenljivost verskih zakonov. Oni so izraz in razlaga tajne polnega zajedniškega občutja. Kdor jih omalovažuje, kdor hoče živeti izven njih, ne more pripadati tej zajednici, ostane ji tujec, ako ne — sovražnik.

Sedaj premislite, kaj pomeni: duhovnik je poklicni varuh in oskrbnik tega občestva z njegovim božočastjem, njegovimi ukoreninjenimi običaji in ustnimi izročili. — Kot osebnost v modernem individualističnem smislu besede ne pride v poštev, ta je samo slučajna. Pač pa kot eksponent živečega, skrivnostnega, narodnega, kot namestnik božji. Čim več ljudske sile živi v njem, čim več se ista v njem utelešuje, tem višje bo cenjeno tudi vse ono, ki je slučajno dano njegovi osebnosti. Ljudkost pa mu je varovati, oskrbovati, ščititi in braniti.

Kot tujec ste mogoče prišli v to občestvo, ne da bi slutili njegove globine. Ljudstvo je proti Vam polno nezaupanja, ker vidi v Vas tujca-meščana. Obvladuje ga čuvstvo, da grozi kmetstvu in kmetški kulturi sploh nevarnost s strani šolske prosvete, koristnih znanosti in individualizma. Enako občuti to v obilni meri tudi župnik. In to je najgloblji vzrok tragičnega spora med duhovnikom in učiteljem. Kdor bi iskal vzrok v osebnih pogrěških, bi obtičal na plitvem. Pogrěški in spopadi iz osebne netaktnosti so samo izraz onega globljšega tragičnega konflikta.

Toda, kako je mogoče rešiti konflikt? Kako? — Morda po navodilu »ločeno = mirno«, kakor se je izvajalo v dobi, ki leži za nami in ima še danes pristaše »stare smeri«? — Skušajte doumeti, koliko neizrečno žalostnega bi zadelo ravno deželo z izvedbo »ločitve šole od cerkve«. Hočete biti v vasi tuje telo, izpostavljeno nezaupnemu nadzorstvu in sumničanju — mesto da ste živ del vernega kmetstva? Ali hočete doprinesiti svoj del k uničenju istega in se postaviti kot zastopnik in govornik na čelo onega brezobzirnega življa, ki je izgubil vsako duhovno zvezo z njim? Ali naj ne bo nasprotno naša najvišja skrb, da zlasti podeželsko ljudstvo preмага svojo sedanjo krizo in se na temelju vkoreninjene vere zopet polagoma okrepi zajedniško življenje?

Prijatelj, želim Vam že v početku popolnega sporazumljenja z župnikom, da se ne bo Vaše delovanje zgubilo v brezplodnosti. Vera in gospodarske ali znanstvene zmožnosti sta dva različna svetova; to mi je jasno, kakor tudi to, da nista med seboj ločena svetova. Zmožnost postane sredstvo za uresničenje smisla življenja, ki je nabožen, ali ga sploh ni. Kajti niti z znanstvenostjo, niti z zmožnostmi ne moremo dati svojemu življenju smisla — temveč kvečjemu zunanji namen — smoter. Tako boste tudi Vi le v najožji organski zvezi z vero vzgajali žive ljudi in samo v krepki zvezi z zastopnikom vere tvorili živ del kmetstva. Obojestranska mora biti ta živa zveza in vem, da ustvaritvene težkoče ne leže samo na Vaši strani. Vendar, danes govorim Vam, a ne kot avtoriteta, temveč prijateljsko. Ne lastim si pravice poveljevanja, samo smernice podajam za Vašo svobodo. V tem smislu razumite nastopno.

Mladi Ste; upogljivi in voljni so še Vaši udje. Upogljiva je tudi Vaša duša. To je lažje oblikovati, kot dušo starega, osivelega moža. Zato morate, kolikor leži na Vas, odnos do župnika tako oblikovati, da ni samo znosen pravno, vnanje pravilno, temveč organsko notranje tako, da postane ta odnos resna delovna zajednica.

Župnik je v prvi vrsti Vaš dušni pastir, ki bo dajal Božu tudi za Vašo dušo odgovor. Zato Vaš odnos proti njemu ne sme biti hladen, formalen, praven, temveč plemenit, ljubeznjiv, kakor med očetom in najstarejšim sinom. Z odkritim in poštenim zaupanjem mu stopite naproti.

V vsem človeškem življenju, kjerkoli boste hodili, srečevali boste starost z njenimi posebnostmi, njenimi trdnimi, izoblikovanimi načeli in nazori, od katerih jo je le zelo težko odvrniti. Mlad mož možato prenaša take posebnosti in jih skuša premagati, ker mu njegov ponos brani spustiti se na pota brezobzirnosti in upornosti. Tako raste njegova npravstvena sila. Ni pametno zaradi takih posebnosti razburjati in razdvajati se. Umetnost življenja je — ne slediti lastni samovoljnosti in siliti z glavo skozi zid, temveč tudi tu in tam skloniti glavo, dasi stoji pravica morda na naši strani. Pravo je nekaj okorelega, mrtvega in ne vsebuje niti življenja, niti veselja. Duh, ki vzbuja življenje, je ljubezen. Zmagoslavje prava je zmagoslavje sebičnosti — zmagoslavje ljubezni pa je zmagoslavje božje življenjske sile v nas.

Kaj bo na primer iz rokodelčiča, ki zbeži pred posebnostmi svojega mojstra? Našel ne bo nobenega, s katerim bi se mogel sporazumeti in z njim izhajati. In kako bi končal zakon, iz katerega bi ušel mož pred posebnostmi svoje žene? Vsi se moramo pač uživeti drug v drugega in polomiti rogove mladostni brezobzirnosti. Najbolje je, da vsak preмага isto v notranjosti z lastno moralno silo in brez ozira na vnanje zapreke, ker bi sicer radi svojeglavnosti — trpela tudi plemenitejša čuvstva.

Za Vas mora stati v ospredju vprašanje, ki Vam pomaga preko težkoč in to je: »Kaj se morem naučiti pri starem gospodu?« — Mnogokrat prav veliko! On ima svoje življenjske izkušnje, svojo izčiščeno sodbo, svoj način občevanja z ljudmi. Čeprav se v metodiki učiteljskega poklica, v godbi in literaturi morda ne more meriti z Vami, je pa zbral na svojih področjih veliko duhovno bogastvo. — Zato se morem od njega mnogo naučiti, ob njegovi sodbi popraviti svojo in po njem doseči dostop v področje življenja, ki mi je bilo do tedaj zakrito. Marsikateri župnik vpelje z veseljem učitelja v filozofijo ljudske pedagogike in življenjske modrosti; marsikateri razpolaga z bogato knjižnico, ki obsega poleg teološke literature tudi prvovrstne knjige splošno izobraževalne vsebine.

Potem pa, ljubi prijatelj, je za mladega človeka velika umetnost postati s svojo uslužnostjo starosti nepogrešljiv. Pričnite pri temelju in zidajte navzgor. Eno samo preprosto, enostavno delo izvršite; pomagajte mu na primer sestaviti cerkvene račune; stavite se na razpolago ljudski knjižnici, kot knjižničar in čudili se bodete vztrajni rasti Vašega vpliva. S tem, da pomagata — se ne pregrešite. Ne dovolite pa, da bi Vas kak neprosvetljeni tovariš zavedel v strugo brezobzirnosti. Vaše delo bi bilo brezplodno, vzbudilo bi v zajednici strankarstvo in Vas postavilo v neznošen položaj. Služite kot svoboden mož in ne kot sluga, delajte dobro radi dobrega, da Vas bo končno razveselilo vseobče spoštovanje in tesna vez z narodno dušo.

S tem seveda nočem reči, da postanite nezvesti svojim načelom ali, da popustite kaj na svoji poklicni dolžnosti.

Vendar je tudi tam, kjer gre za načelna vprašanja in sporazum, možno stvarno razpravljanje; popolnoma nepotrebno pa je z brezobzirnimi zahtevami zapirati pot do obojega. Kulturnega človeka spoznamo po njegovem osebnem odnošaju, ki ostane kljub načelnim nasprotstvom dober, plemenit in prisrčen.

Nespametno dejanje pa zakrivi, kdor radi spora z župnikom, prelomi z vero in cerkvijo — dasi je bil sin vrle krščanske matere. Vaše mesto je v božjem občestvu, ker verujete zavoljo sebe, ne zavoljo župnika; niste župnikov — to bi bilo hlapčevsko mišljenje — temveč Kristusov.

H koncu osebno življenjsko izkušnjo. Kot mlad mož sem prišel k župniku, o katerem je šel glas, da je z njim zelo težko izhajati. Pomilovali so me. Pa sem si mislil: »Poizkusiti hočem in zastaviti ves svoj ponos v to, da dosežem, kar se drugim ni posrečilo.«

Prišel sem z delom, preprosto vršil svojo dolžnost, se skrbno pazil križati njegove interese in preživel z njim pet let v popolnem miru. Končno je malo nesporazumljenje rodilo spor, me potrlo in vzbudilo v meni spečo brezobzirnost; vseeno, premaгал sem se, šel k župniku, mu popolnoma mirno pojasnil zadevo, izpil z njim kozarec vina in ga — premaгал. Mnogo sem se pri njem naučil in hvaležen sem mu še danes.

Poznejše življenje me je izučilo, da je sporazum skoro vedno možen in sorazmerno lahek, ako imamo vsaj malo dobre volje; stvari pa, kateri služimo, žrtvujmo osebne zahteve in ozlovoljenosti. Naloga, delo, v Vašem slučaju — enotna vzgoja otrok, to je glavno. Doseči to, mora biti Vaša največja, edina skrb. Naj Vam ne bo za to noben trud prevelik, nobena žrtev pretežka. Vsako premağovanje, ki smo se ga vadili radi stvari, je moralna zmağa.

In sence, ki stopajo večkrat med duhovnika in učitelja, so li to velika, svet oblikujoča vprašanja načelne važnosti? Ne, vsakdanje malenkosti so, činovni in oblikovni spori. Za slučaj, da bi katerakoli nejasnost kalila odnošaje, vtisnite si v srce besede sv. pisma: »Naj solnce ne zaide nad Vašo jezo.« Moralne zmağe so vedno najboljše; one so porok trajnega miru. Toda priboriti si jih moramo najprej sami — v sebi! (Dalje.)

Tri pedagoška predavanja o moderni osnovni šoli.

F. Lužar.

Notranje praktično delo učitelja v osnovni šoli naše države je imelo v marcu t. l. izreden dožodek. Na željo zavoda »Zentral-Institut für Erziehung und Unterricht« v Berlinu je ministrstvo prosvete v Beogradu poverilo Udruženju jugoslovanskega učiteljstva, da se organizirajo tridnevni tečaji v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani za moderni praktični pouk v šoli. Tečaj v Ljubljani se je vršil od 30. marca do 1. aprila v veliki unionski dvorani v Ljubljani. Udeležilo se ga

moramo na današnjem tečaju s pogledom na staro šolo, ki smo jo še tudi mi starejši obiskovali, torej od l. 1890. do 1900. Takoj omenjam, da hočem podati sliko samo te stare šole, a poudarjam, da taka ni bila vsaka stara nemška šola. Stara šola se da označiti na tri strani:

1. na njeno stališče k ljudstvu (Volkskörper) sploh in k drugim šolam,
2. na njen smoter ali cilj v delu in načinu dela (Arbeitsziel und Arbeitsweise),
3. na karakteristične poteze pri vzgoji (Erziehungsgeist).

Ad 1. Stališče k ljudskemu telesu. Tu je značilna beseda »ljudstvo«. Ni bilo tu mišljeno vse ljudstvo v vseh svojih stanovih. Ljudstvo je bilo samo spodnja plast ljudi, dasi je to zelo široka plast. Nazivali so jo neizobraženo plast, ker ni bila deležna višje izobrazbe. Takrat je 95% otrok šlo skozi tako ljudsko šolo. Otroci bogate in druge vodilne plasti sploh niso hodili v ljudsko šolo. Od te so bili najstrožje ločeni in je bila zanje posebej določena devetletna srednja šola. V to šolo so prišli samo bogatejši otroci, ki so dovršili namesto ljudske šole takozvano triletno predšolo (Vorschule). Tako so se bogatejši šolali dvanajst let in potem napravili maturo² za prehod na visoko šolo. Ljudska šola je bila od predšole in nadaljnje srednje šole popolnoma izločena in tudi ni bilo nikakih prehodov iz ene na drugo. Iz ljudske šole je učenec pač lahko prišel v šolo za kak poseben poklic (Berufsschule) kot rokodelca i. dr., a to je bilo v malokaterih krajih mogoče. Kdor je kdaj vstopil v ljudsko šolo, je prišel glede nadaljnje izobrazbe v neko zagato (Sackgasse), iz katere ni bilo nobenega višjega napredka, nobenega prestopa v srednjo šolo.³ Devetdeset in devet od sto otrok ni nikoli sedelo v klopi za bogato deco. Splošna ljudska šola je bila prosta šolnine, a pri predšoli je bila tako visoka, da delavec ni mogel priti do take šole. Ta ločitev je šla še dalje, in sicer na učiteljišča. Bil je razloček med učiteljiščem za ljudske šole in predšole. Bodoči učitelj za ljudske šole je nastopil iz ljudske šole na tako učiteljišče, ki je bilo določeno za ljudske šole, kjer je bil 6 do 7 let. On ni smel napraviti mature za univerzo, če je bil še toliko nadarjen. Na to je imel samo oni pravico, ki je pričel šolanje na predšoli in srednji šoli. Obe skupini učiteljev nista imeli nikakih stikov med seboj in tako je bila velika vrzel med njima, ki je rodila veliko neprilik za stan in šolo. Samo na eni in edini strani je bil majhen most med obema skupinama, a po tem mostu je bil prehod samo od ene strani, namreč za šolsko nadzorstvo. Šolski nadzorniki so prihajali z univerze in so bili nadzorniki tudi za ljudske šole in ne samo za predšole. Okrog l. 1890. so bili nadzorniki največkrat teologi obeh nemških cerkev, evangelijski in katoliški duhovniki. Moram pa takoj pristaviti, da so to bile v obče prav dobre osebe za šolo, toda med njimi je bilo malo takih, ki bi res kaj o šolstvu znali; bili so namreč poleg nadzorstva pridigarji.

Ad 2. Postavitev smotra. Kaj je sploh hotela doseči ta šola? Lahko odgovorimo z eno besedo: Ona je hotela v zgorejti skromnega meščana (einen bescheidenen Bürger). Temu cilju so odgovarjali razni navadni učni predmeti: čitanje, pisanje, računstvo. Zraven nekaj naukov za poznejše življenje, tudi nekaj iz realij, malo prirodoznanstva i. dr. Za deklince malo ročnih del, vse za meščansko uporabo (für bürgerliche Brauchbarkeit). Za risanje je bila obvezna 1 ura, telovadba se je pričela šele v 5. razredu in samo v poletnem času. Prav zelo se je gojila cerkvena pesem.

² Predavatelj je rabil izraz »Maturium«.

³ Pri nas je bilo že od nekdanj boljše in šolski obisk takoj za vse enako obvezen. Ta naš boljši položaj je priznal tudi g. Hylla. Vzgoje takozvanih kast, na srečo ljudstva in države, ni poznala naša šola. Kako težko pa je neprevidno ali samovoljno zasnovane šolske uredbe popraviti, vidimo baš v tem slučaju pri Nemčiji.

Šola je mislila le na poznejše življenje in je to tudi izvrševala z verskim in moralničnim poukom. Temu nihče ne oporeka, a način in množina tega je bila dostikrat pretirana. Kar bi učenec lahko in dobro z lastnimi močmi napravil, se ni videlo. Na osebnost otrok se ni polagala važnost, delo ni koreninilo v otroški duševnosti. Dete je bilo kakor lutka z navitim strojem. Otrok v ljudski šoli še takorekoč ni bil človek, on naj se šele vzgoji za človeka. Zato se je določevalo, kaj je za poznejše življenje potrebno in to se je razdeljevalo na osem šolskih let. S tem so se zahtevale od učencev reči, ki se mu nikakor niso prilegale in jih nikakor ni mogel pojmovati. Vse mogoče znanje se je naprtilo v šole. Na stotine raznih »nalog šole« se je takrat obravnavalo na učiteljskih zborovanjih. Med drugimi: Kaj naj stori šola proti nevarnosti požarov. Kaj mora šola storiti za uporabo žita itd., itd. Nastal je učni načrt, kakor klobasa, ki je vedno debelejša, a je v opasnosti, da se vsak čas lahko razpoči. Šola je bila zato, da se otroci nekaj učijo. Tudi današnja šola je zato tu. Toda bila je šola po pedagogu Herbartu, da je razširjala zaklad predstav (Vorstellungsschutz) in podajala nekaj ročnosti (Fertigkeiten). Danes spada k »učenju« mnogo več. Takrat se je to vršilo na videz, na najbolj preprost način. Učitelj je vse povedal učencem, jih izpraševal, vse to se je združilo (zusammengefaßt) in potem so ponovili učenci. Tudi so to doma predelali, v šoli pa ponovili in tako mislili, da je znanje utrjeno. Učitelj je bil najvažnejše učno sredstvo ali učilo (Lehrmittel). On je stal pri katedru in moral ta prostor obdržati.⁴ Vsi otroci so morali biti pazljivo nanj obrnjeni. Sedeti so morali v popolnoma ravnih vrstah in paziti kaj vprašuje učitelj. Govorim o šoli, ki je že davno minila in danes se take šole več ne najdejo. Kar se je delalo, je bilo golo posnemanje po učitelju. Dobro se je to videlo pri pisanju. Učitelj je pisal na tablo: gori, doli, i, i, i. Enako se je učilo risanje, petje i. dr. Toliko časa se je ponavljalo, da so vsi znali. Učitelju se je tudi poudarjalo, naj sam najprej ne dela, temveč razvija z vprašanji in učenec naj sam misli, kaj bo odgovoril. Tak pouk sicer ni tako slab, a posebnost je, da so vodilne ročne knjige za učitelje povsod imele pri poglavju o vprašanih stavek: »Najboljše in najbolj pravo vprašanje je ono, na katero ne more učenec nič napačnega odgovoriti.« To spominja na avtomat, v katerega se nekaj vrže in potem nekaj gotovega dobi. Korak za korakom je bilo predpisano, kaj naj bi bil odgovor. Toda že davno prej je Pestalozzi s primerom pojasnil, da tudi pticam ni mogoče jajc iz gnezda vzeti, ako jih še ptice niso znesle.

Ad 3. Duh vzgoje. Karakterističen za mišljenje o vzgoji v času okrog l. 1895. je stavek v znamenitem zborniku »Kultur der Gegenwart«, ki ga je zapisal Gottlob Schöppa v članku »Die Volksschule der Gegenwart«: »Otrok je v teku svojega osemletnega šolanja več ko dvatisočkrat delal domače naloge in se potrudil, da je točno prihajal v šolo, bil umit in počesan, skrbel je, da je glede obleke in robca stal snažen pred učiteljem. Zato je zrastel v ljubezni do dela, točnosti in reda.« Osebnost učitelja je imela pri oblastih majhno vlogo. Ona je veljala v tem, da je šolski ustroj držala v dobrem teku. Učitelja se je lahko kar nadomestilo z drugo osebo. Zato se je govorilo o »učnih močeh« (von Lehrkräften). Eno učno moč se je dalo proč in postavilo na njeno mesto drugo. To je bilo mehaniziranje šolske uprave, torej je veljalo načelo »več sile« (mehr Kraft). Avtoriteta je zelo različna, pojmovanje o njej je lahko popolnoma drugačno. Učitelj stare šole je delal iz predpisane tvarine, učitelj iz nove šole pa iz svojega znanja in dela. Učenci stare šole sedijo v vrsti (in Reih

⁴ To je bilo zaneseno tudi k nam, sicer bi se ne pripetilo, da je nadzornik v tistem času učitelju v slabo štel, ako ga je dobil, da ni stal pri katedru. Isto se je meni pripetilo l. 1895. Sedaj si pa mislite, kaj se pravi dan na dan nesvobodno pri mizi stati ali sedeti in kako naj se učitelj obrača, ako hoče kaj v klopi pokazati učencem. S tem pa jaz ne obsojam stare šole, temveč obsojam samo nespametne nazore nekaterih takratnih nadzornikov.

und Glied). Če se kdo kaj premakne, že ni v redu. Ako je kak učenec drugega kaj opozoril, je bil najstrožje kaznovan. Medsebojna pomoč med učenci ni obstajala. Duhovne enote med razredom in učiteljstvom ni bilo. Slavnosti niso imele pomena. Šolski sprehodi so se pričeli v zoološkem vrtu. Vsak je moral hoditi v redu, po vrsti, kakega okrepčila ni bilo. To je bilo naravnost po šolskem redu prepovedano; sploh je bilo vse brez izraza. Starši niso prihajali v šolo, niti niso vedeli, kdo je učitelj, saj je bil samo »učna moč«.

Tako je bilo tudi šolsko nadzorstvo. Nadzoroval je uradnik, ki je imel naslov »inspektor«. On je smatral za nalogo in je bil s tem tudi poverjen, da je šolo pregledal, ako učitelj izpolnjuje zakonite določbe, ako učijo učitelji po učnem načrtu, ako ni preveč napak v zvezkih. Preden je prišel nadzornik, so v šoli učence opominjali, kako naj se obnašajo. Ko je nadzornik prišel, je bilo treba predložiti učni načrt in tednik. Nadzornik je pogledal vpise in rekel učitelju: »Vzemite z učenci tvarino iz tega in tega časa.« Nekaj pa takrat nadzornik ni storil, zahteval ni, kako naj se dobi uspeh. Kot mlad učitelj sem doživel ugotovitev nadzornika, da nekateri učenci ne znajo čitati in dobil naročila, da morajo vsi znati. Obljubil sem, da bom to storil, samo rad bi vedel, kako naj storim, ker so slabo nadarjeni in so slabe razmere v družini. On pa pravi: »Pa, kako vi to napravite, to je vaša reč.« (Dalje.)

Lisfek

Švicarsko šolstvo.

Dr. L. Sušnik.

U v o d.

Švica je klasična dežela svobode. Ustanovljena je bila l. 1291. kot zveza treh kantonov (Uri, Schwyz, Unterwalden); tekom časa so se ji pridružili še drugi, tako da šteje danes 19 kantonov in 6 polkantonov, skupno torej 22 oz. 25. Proti koncu srednjega veka je igrala pomembno vlogo v svetovni politiki, a verska nasprotstva, izvirajoča iz reformacije, so jo sredi 16. stoletja oslabila in tako se je poslej omejila na večno nevtralnost. S kratko izjemo od l. 1798—1803, ko je bila pod Napoleonovim pritiskom unitaristična država, je ostala ves čas prav do l. 1848. konfederacija samostojnih držav — kantonov.

Odkar je po l. 1830. začela naraščati vzporedno z idejnim tokom v drugih državah svobodomiselná radikalna stranka, ki je po l. 1840. dobila večino ter petem do svetovne vojne skoraj izključno sama vodila usodo države, se je začela počasi uveljavljati težnja po večji enotnosti in centralizaciji. Etapi pri tem razvoju sta ustava iz l. 1848., ki je po ameriškem vzoru napravila iz Švice zvezno državo z 2 zbornicama (Nationalrat in Ständerat) ter izvršilno zvezno vlado (Bundesrat), in pa sprememba ustave iz l. 1874., ki je še povečala vezi med kantoni in dala več oblasti zvezni vladi v Bernu. Prejšnjo fevdalno in konfesionalno suverenost je izpodrinila demokratična in lajska urejenost: tako so postale skupne zunanja politika, vojaštvo, denar, pošta, carine, mere in uteži, najvišje sodstvo i. sl., druge zadeve so ostale še kantonske, tako direktni davki, monopoli, božičastje in pouk i. dr. Ni izključeno, da bo prešla sčasom še ta ali ona stvar v kompetenco Zveze, čeprav so radikali po vojni mnogo izgubili, a na njihovo mesto stopajo socialni demokrati, ki so prav tako, če ne še bolj unitaristični. Pri volitvah l. 1919. so dobili namreč radikali mesto prejšnjih 102 poslancev le ca 60, ker se je odcepila od njih skupina 25 kmetsko-meščanskih in pretisocialističnih poslancev, socialni demokratje pa so narastli od 19 na 40, dočim niso dobili liberalci in demokrati niti 20 zastopnikov. Katoličani so

obdržali tedaj s svojimi nad 40 poslanci drugo mesto, a so nazadovali pri volitvah l. 1925. in prišli šele na tretje mesto (za socialisti).

Vse te spremembe tekom zadnjih 100 let se seveda niso izvršile brez hudih notranjepolitičnih bojev, pri katerih je igral verski odnosno svetovnonazorni moment glavno vlogo. Razumeti jih moremo le, če si predočimo поблиže notranjo strukturo prebivalstva v Švici.

I.

Cerkev in država.

Švica (41.419 km²) šteje dobre 4 milijone prebivalcev: koncem l. 1930. so jih našeli 4.067.320 (med temi zelo veliko tujcev).

V verskem oziru imajo večino protestanti s 56,85%, katolikov je 40,92%, izraelitov 0,45%, raznih veroizpovedi in brez konfesije 1,78%.¹ Vendar je v tem pogledu prebivalstvo po kantonih mnogo bolj mešano kot po narodnosti. Katoliških kantonov je 7½, mešanih 7½, ostali (10) so pretežno protestantski. Katoliški so predvsem prvotni in osrednji kantoni Uri, Schwyz, Unterwalden, Zug, Luzern, francoska Fribourg in Valais ter italijanski Ticino. Protestantski so severovzhodni alemanski kantoni in francoski Neuchâtel, Vaud in Genève. Zelo mešani so St. Gallen, Zürich, Basel, Solothurn i. dr.

Ko so prišli radikali do odločilne moči, so izvedli v 40 tih letih poleg federacije nekaj kulturnobojnih ukrepov proti katoliškim nazorom oz. proti jezuitom in samostanom. Še sedaj so po čl. 51. ustave jezuiti in z njimi zvezani redovi izključeni iz Švice in po čl. 52. so zabranjeni novi redovi ali samostani.

Katoliški kantoni (brez Ticina) so se radikalom dolgo upirali in organizirali celo poseben »Sonderbund«, ki pa je v kratkotrajni vojni podlegel (l. 1847.). Slednjic je definitivno zmagala v principu lajzacija šolstva, kot je utrjena v spremembi ustave iz l. 1874. Poraz katoliške stvari je zakrivil protestantski centrum, ki je sprva tudi nasprotoval radikalom, a je po l. 1870. prešel med liberalce in demokrate, ki so po l. 1882. celo delovali z vlado pri socialnih reformah.

Tako so verski boji med 1860 in 1880 uničili oficijalno moč klera in odpravili obligatne dajatve za cerkev; niso pa izvedli ločitve cerkve od države. Kantoni so urejali sami odnose do priznanih cerkva in nadzirali vse osnovno šolstvo. Zato so konservativci sprva izvajali šolsko obveznost le malo strogo. Katoličani so ustanovili l. 1884. »Union fédérale« za spremembo ustave, t. j. za svobodo šole in uvedbo proporca. L. 1894. je katoliški shod organiziral katoliško stranko. Pripomniti je še, da je največ bojev s katoličani povzročila agitacija za starokatoličanstvo kot nacionalno vero, tako v Baselu, Bernu in Zenevi. Papež Leon XIII. je te spore z vladami premostil.²

Do tega položaja torej ni prišlo morda radi nezavednosti katolikov, temveč edino radi tega, ker kot manjšina niso mogli zmagati. Na drugi strani pa jim je uspelo preprečiti centralizacijo šolstva, ker so jih tozadevno podprli iz narodnostnih razlogov liberalci francoskih kantonov. Sklep zvezne skupščine iz l. 1882. glede skupnega vodstva šolstva (ustanovitve zveznega šolskega sekretarijata) je namreč ljudstvo z glasovanjem zavrlo. Zato v praksi ni večjih težav, saj urejajo šolstvo kantoni sami, upoštevajoč domače verske razmere.

V večini kantonov obstoje še danes nacionalne cerkve. Tako pripoznavajo omenjeni katoliški nemški kantoni katolicizem kot kantonsko vero. Glarus, Fribourg in Vaud itd. priznavajo katolicizem in protestantizem, Bern in Basel evangeličanstvo in starokatoličanstvo, Curih in Solothurn protestantstvo in oba

¹ Prim. »Neue Züricher Zeitung« 21. IV. 1931, 21. II. 1931 in 6. III. 1931.

² Prim. o vsem tem C. G. Picavet, La Suisse l. c. s. 176 ss. i. dr. (Gl. lit. zadaj.)

katolicizma, Neuchâtel poleg tega še izraelsko vero. Ločitev cerkve in države sta izvedla kantona Genève (1907) in Basel (1909).

Na splošno pa je Švica še sedaj menda najbolj svobodoljubno urejena država v Evropi: kantoni so še vedno v večini zadev samostojni in državljani imajo zelo obsežne pravice. Saj sta iz nje izšli dve najmodernejši pridobitvi demokratizma: referendum z iniciativo, ki je merodajen v stvareh ustave (zvezne in kantonskih) in celo pri kantonskih zakonih sploh, ter proporc.¹

Vera in šola.

Švicarska zvezna ustava jamči vsaki veroizpovedi v okviru javnega reda svobodo božičastja.

Po čl. 27. ustave »naj lahko obiskujejo javne šole pripadniki vseh veroizpovedi brez utesnenja njih verske svobode in svobode vesti. Proti kantonom, ki teh obveznosti ne izpolnijo, bo Zveza potrebno ukrenila«. Po čl. 49. je svoboda vere in vesti nedotakljiva; nihče ne sme biti siljen k udeležbi pri verskem občestvu ali verouku ali k opravljanju verskih dejanj ali kaznovan radi verskega naziranja; o verski vzgoji otrok do dopolnjenega 16. leta odloča v smislu zgorajšnjih načel imejitelj očetovske ali skrbniške oblasti.

Potemtakem so javne šole v načelu medverske ali nevtralne, da jih lahko obiskujejo pripadniki vseh veroizpovedi. Vendar je verouk v praksi povsod na programu, le da je za posameznike fakultativen; morala se uči v zvezi z njim, ne pa kot poseben predmet. V tem oziru ni dosegla svobodomiselnega agitacija večjih uspehov — razen po mestih, zakaj tudi protestanti so še pretežno verni.

V zadnjem času se pojavlja vseeno nezadovoljstvo s takšnim poučevanjem verouka in z nevtralno šolo sploh, kot je razvidno iz časopisnih debat.²

Učitelji, ki poučujejo na nižji stopnji biblijske zgodbe in moralo, ne posvečajo predmetu dovolj skrbi (najrajši se pečajo le z bolj splošnimi zgledi za нравnost, manj z biblijo), ker so pač dobili na učiteljski tozadevno slabo predpripravo ali pa ker jim primanjkuje dobre volje. Tako ne pride velika vrednost verouka za vzgojo značaja do prave veljave. Bolje je na višji stopnji in sekundarnih šolah, kjer poučujejo verouk po zakonu iz l. 1899. duhovniki.

Zato je predlagal nedavno vzgojni direktor dr. Mousson v Curihu, naj bi se poučeval verouk tudi v ljudski šoli deljeno po konfesijah, zakaj ustava zahteva le, da ločitev po veroizpovedih ne sme biti obligatna, a je ne prepoveduje, da le lahko vsakdo brez prigovora obiskuje šolo. V versko enotnih kantonih se tudi res že od preje vrši verouk še po starih načelih. Teže je v mešanih kantonih, a preko nje ne morejo iti nikjer. Ko so n. pr. v kantonu Basel l. 1920. odpravili verouk, ga je ljudstvo koj zopet zahtevalo; in vlada se je mogla izogniti verski šoli le na ta način, da je dala verskim občinam v okviru učnega načrta 2 tedenski uri za verouk in šolske prostore na razpolago, učiteljem pa dala svobodo, da smejo po naročilu verskih občestev poučevati verouk v šoli, za kar jih plača cerkev potom države. V Ženevi je verouk na vseh vrstah šole fakultativen in ga poučujejo duhovniki v šolskih lokalih.

Verouk se torej navadno uči v vseh šolah, tudi v srednjih in na učiteljskih, dočim je predmetni pouk res nevtralen, zlasti v francoskih kantonih, v nemških pa so razmere ponekod manj ugodne in se katoličani spotikajo nad tendenčnostjo pouka in knjig (n. pr. pri zgodovini). V 3 protestantskih francoskih kantonih

¹ Prim. C. G. Picavet, La Suisse, passim, Ch. Seignobos, Histoire politique de l'Europe contemporaine, s. 322 in članke o Švici v »Slovenec« z dne 16. februarja 1926, 17. januarja 1926 in 12. marca 1927.

² Prim. »Neue Zürcher Zeitung« 4. januarja 1926, 22. januarja 1926, 23. aprila 1926, 27. januarja 1927 i. dr.

vlada verski mir, niti knjige niti uprava niti učiteljstvo ni katoličanom sovražno. Katoliška francoska kantona Fribourg in Valais pa imata prave katoliške šole s katoliškimi učitelji, a drugoverci imajo popolno svobodo. Tudi v večini nemških kantonov je vse v redu in si delita cerkvena in svetna oblast složno upravo in nadzorstvo v šoli, posebno v srednjih oz. prvotnih švicarskih kantonih. V mešanih krajih so otroci navadno porazdeljeni v eno ali več verske skupine ali pa se priključijo drugoverci najbližji sorodni šoli, da se omogoči nadaljevanje vzgoje v šoli po željah staršev.

V katoliških kantonih so torej vse šole v praksi konfesionalne (verske), a z upoštevanjem čl. 27. zvezne ustave. Slično je v paritetnem kantonu St. Gallen, razen če vpeljejo poedine občine simultanske šole. Protestanti imajo tod popolno svobodo, v Fribourgu in Obwaldenu celo posebno šolsko oblast in posebne knjige.

V protestantskih kantonih pa morajo prisostvovati katoliški učenci večjidel protestantskemu ali brezkonfesionalnemu pouku ali pa imajo privatni verouk izven ostalega učnega načrta. Le v malo krajih imajo poseben pouk. Pozitivno verni protestanti imajo lahko v Curihu, Bernu, Baselu in Graubündenu poleg državnih lastna privatna učiteljišča. Katoličani imajo istotako vrsto zasebnih učiteljišč, — v Schwyzu in Zugu nadomeščajo ista sploh javna. V nekaterih paritetnih kantonih in v sicer pretežno katoliškem Solothurnu se njih absolventi ne pripuščajo k natečaju za službe. Bolj kulturnobojni so še Aargau, Thurgau, Appenzell A.-Rh. i. dr. Izjemno tolerantna sta kantona Glarus in Graubünden.

Kjer tedaj katoličani niso zadovoljni z javno šolo, poskrbe za verski pouk izven nje, v družini, cerkvi, društvih ali pa v zasebnih šolah, v diaspori celo z notranjimi misijoni. V tem oziru katoličani silno mnogo žrtvujejo, mladinska in ljudskovzgojna organizacija je pri njih zgledna, tudi časopisje je na višku. V tem smislu delujejo »Schweizerischer katholischer Volksverein« (Luzern), »Schweizerischer katholischer Erziehungsverein« (Aargau), pa katoliška učiteljska, roditeljska, dijaška in druga društva. S svojim delom vplivajo v istem smislu tudi na protestante. Velikih verskih bojov sedaj ni, v splošnem vlada zavednost in strpnost.

(Dalje.)

Izobrazba naroda

Ob Žgečevi knjižici: Ali spolna vzgoja res ni potrebna?

V. Kunstelj.

Če prečitaš Žgeča prvikrat, te zapusti v čudnem občutju; skoraj bi rekel, da zbudi v tebi notranji odpor. Odložiš ga. Ko se ti pa odpor malo poleže, ga vzameš drugič v roke in z vso pozornostjo preletiš od vrste do vrste. Zdi se ti, da se tvoja ozko-grudnost nekam razmika in da gledaš Žgeča veliko bolj pozitivno — odobravajoče kot prvikrat. Veliko, veliko lepih zrn resnice najdeš v knjižici, ki si jih nad vse vesel, seveda sprejeti pa moraš tudi pleve, ki so še vmes, čeprav ti včasih lete naravnost v oči ali te pa žalijo v duši. Eno gotovo doseže Žgečeva knjižica: prepriča te prav gotovo z vso težo svojih primerov iz življenja in svojih razglabljanj o nujnosti spolne vzgoje. Če pa si bil že prej o tem prepričan, pa tvoje prepričanje le še podžgo in podkrepe. Seveda, če pa je vprav njegov način in njegov zamisel take vzgoje najboljši in priporočljiv, o tem se pa da govoriti. Če pa bo Žgeč s svojo knjižico dosegel vsaj to, da bo vse, ki imajo odgovornost za vzgojo, obšlo spoznanje, da je največji greh, ki smo ga zagrešili nad mladino in ki ga še zagrešamo nad njo, ta, da smo in da še s svojim molkom in prikrivanjem spolnosti prepuščamo mladino samo sebi, da

mora sama iskati odnosa do spolnosti, mesto da bi ji ga s pravo besedo ob pravem času pomagali najti tudi mi, potem bo že kar precej uspeha. Meni se zdi, da vprav za tisto vodilno idejo, ki preveva vse delce, pomagati mladini in jo dvigati, mnogi nedostatki in spodtikljaji knjižice tako stopijo v ozadje, da prevlada le vodilna ideja.

Ceprav je zahteva in poudarjanje spolne vzgoje že star problem, se mi vendar zdi, da je Žgečeva knjižica pri nas le še glas vpijočega v puščavi. Seveda smo Slovenci problem poznali, a smo vendar le večjidel spali. Zato ni čudno, da je Žgeč dvignil toliko vrišča, ko nas je tako nenadoma in na tako čudno svojstveno izrazit način zbudil iz spanja pravičnega. Vedel je najbrže, da bo moral vzeti najtežji kaliber, če hoče najti odziva. Morda je res zdobil eno in drugo šipo, prestrašil tega in onega malo preveč, a če nas je le prebudil in predramil zadostno, mu moramo biti hvaležni. Eventualna škoda, ki jo je napravil, se bo že popravila sčasoma.

Ljudje, vsaj mnogi, vedo, da je spolna vzgoja potrebna. Toda vprašam vas, koliko jih pa je, ki bi tej potrebi s strani otroka tudi res zadostili in otroka pravočasno do prave mere poučili? Veliko je očetov in mamic, ki govorijo brez potrebe o teh rečeh, hodijo v kino, berejo šund-romane, a ko bi bilo otroku treba povedati kaj o spolnosti — rdé in ne spravijo besede na dan. Otrokom pustite, da gledajo razne ilustracije, vodijo jih v kino, na ples, a če bi jim ob potrebi spregovorili nekaj besedi o skrivnosti življenja, ki jih preveva, se boje, da jih ne bi — pohujšali. Nemško bi rekeli, da smo vsi skupaj »befangen«, nekako v zadregi, kadar je »p o t r e b a« govoriti o spolnosti.

Če zavrača Žgeč tradicionalno, zavoženo, licemersko vzgojo in šentflorjansko moralo in jo stavi na rovaš komodnega buržujstva, se mu iz vse duše priključujem. Če pa jo stavi na rovaš krščanstva — kar se mi skoraj zdi —, se mu pa upiram iz vse duše in odločno protestiram. Priznam, da mnogi zastopniki krščanstva v pretekli dobi in deloma tudi še sedaj niso bili nič boljši, a da bi v krščanstvu samem ne bilo idej in vsebin, ki omogočajo gledati spolnost v najbolj naravni obliki in v najlepši luči, to pa odločno zavračam.

Naturalizma avtorju ne predbacivam. Če bi bil on grob naturalist, bi o etiki sploh ne govoril. Pač pa gradi vse na pozitivistično etiko, t. j. etiko, ki upošteva človeka kot bitje, ki ima sicer razum — duše seveda ne — a je ta razum le nekako druga, konkavna stran telesnosti. Seveda ponavadi taji tudi svobodno voljo in odgovornost za svoja dejanja, torej pojmuje človeka zgolj tostransko brez vsakega odnosa na onostranstvo. In če si upa avtor zgolj s tostranskimi motivi in vrednotami — kot higijenskimi in evgeničnimi, socialnimi in nacionalnimi oziri — spraviti voljo v pravi odnos do spolnosti, si jo upa krščanstvo s svojimi motivi, ki upoštevajo duševnost in onostranstvo poleg tostranskih še veliko bolj. Ker pa mora sloneti vsaka vzgoja na svetovnem nazoru, ki je tak ali drugačen, zato mi avtorjev naravni evangelijski svetovnonazor odklanjamo.

Pri avtorju pogrešam, da ne pove natančno, kaj pravzaprav hoče doseči s svojo vzgojo. V čem je višek njegove »višje« etike? Ali je v tem, da lahko uživamo življenje, le da se poslužujemo vseh profilaktičnih sredstev, da ne bomo trpeli škode, ali pa v tem, da se spolno ne smemo izživljati izven zakona? Krščanstvo nanj jasno pove: spolnost ni sama sebi namen, ampak služi prav samo razmnoževanju človeštva in to dovoljeno edino v okviru zakona, ker so tam tudi vse garancije za zarod, kateremu služi vprav spolnost. Tako ima jasno pred očmi svoj cilj. Nalogo spolne vzgoje pa vidi v tem, da ustvari v ljudeh trdno voljo, ki sloni na živem prepričanju, ne izrabljati spolnosti v svojevoljne namene.

Če Fr. Žgeč dvomi o tem, ga opozorim n. pr. samo na knjige nemškega jezuita P. H. Schilgen-a »Um die Reinheit der Jugend«, »Du und Sie«, in »Du

und Er«¹! Kdor te knjige prebere, si bo oddahnil, ker bo videl, da Schilgen spolnost v luči vere vsaj prav tako naravno pojmuje kot Žgeč, gotovo pa še lepše in višje, v kolikor ji doda še nadnaravno gledanje, kakor pa Žgeč. Teh knjig je človek vesel, ker govori avtor v njih o spolnosti zelo naravno, a z veliko večjo spoštljivostjo kot Žgeč. Ne zdi se mi zato prav, da avtor zavrača kar apriori krščanstvo z njegovimi močnimi idejami kot nerabno za spolnostno vzgojo. Če je v preteklem času krščanstvo vzgajalo drugače, gre to na račun vzgojiteljev in časa, ki so mu te vrednote zatemnele, ne pa na račun krščanstva samega, ki je v sebi močno in bogato dovolj, da usmeri človekovo voljo v pravi odnos do spolnosti.

Ne vem, kako to, da so nam danes besede: »greh, askeza, samozataja, sramežljivost« tako tuje in neprijetne. Kar zbodejo in stresejo nas. Zdi se nam, kakor da bi bili ti pojmi nekaki rudimentarni organi iz preteklosti, ko so ljudje spolnost grdili in nenaravno motrili. In vendar so Abc vse spolne vzgoje! Kaj pa je greh drugega kot to, kar je proti vesti in proti naravi, če abstrahiramo od Boga. Če nam ime ni všeč, pa ga dajmo spremeniti, saj bistvo bo ostalo: nekaj, kar bi ne smelo biti.

In askeza in samozataja! Mar Žgeč misli, da bodo njegovi pubescenti voljo utrdili brez teh pojmov? Mar misli, da se jim ne bo treba zatajevati in premagovati ob napadu nižjega človeka, če ne bodo hoteli zapasti strastem. Saj še čudno, da Žgeč strasti prizna!

Kratkovidni zastopniki krščanstva so res včasih preveč poudarjali greh in pa tisti: ne smeš! Vsi pa, ki so se gibali v velikih oprostilnih idejah krščanstva, so pa poudarjali voljo. Voljo treba vzgojiti, da bo človek iz notranjega prepričanja ravnal svoja dejanja in dejal: Nočem! — Potem ne bo treba več tistega ne smeš! in groženj s peklom in podobno.

Sramežljivost je tudi pojem, ki ga ni v Ž. slovarju. In vendar je sramežljivost — vzgojena in negovana — po Foersterju večjega pomena za spolnost kot najboljši spolni pouk. Ubijajo jo pa gotovo tisti, ki hočejo, naj otrok vse vidi kakor je in izve vso resnico takoj, če jo je zmožen prenesti ali ne. Sramežljivost ni zadrega in bojazljivost pred spolnostjo — vprav zelo sramežljivi ljudje znajo biti v teh vprašanjih zelo takti — ampak sramežljivost je nekaj naravno-zdravega, ki izvira iz tistega globokega življenjskega instinkta, ki svoje intimnosti — kar spolnost je — prikriva pred drugimi.

Krščanstvo, pravilno pojmovano, ne sovraži telesa, čeprav mu je duša neizmerno več. Hoče samo nadvlado duha nad mesom in vzgojo, ki vodi do tega. Če zakriva spolnost z obleko, je ne zakriva zato, ker jo smatra za greh, za grdo, za nenaravno. Nasprotno! Krščanstvu je spolnost nekaj naravnega, potrebnega, a tako intimnega, da jo prikriva pred drugimi in razodeva šele v zakonu, kjer je tista ljubezen, ki človekovo spolnost, ki je pa po naravi brutalna, nekako olepša in poduhovi.² —

Predno preidem h knjižici sami, še besedo o pojmu spolne vzgoje. Spolna vzgoja v širšem pomenu obsega dvoje: spolni pouk in spolno vzgojo v ožjem pomenu. Spolni pouk posreduje znanje o spolnosti in spolnih pojavih. Pokazati mora te pojave v resnični in lepi luči, da jim zabriše videz izvanrednosti in mikavnosti. Spolna vzgoja pa mora posredovati misli in motive, ki bodo mladino navduševali za dobro in njeno voljo pridobili za čistost. Z eno besedo bi rekli, da mora sp. vzgoja pokazati mladini spolnost v resnični luči in ji dati na notranjem prepričanju zgrajeni pravi odnošaj do spolnosti, njeno voljo mora pridobiti za čisto življenje. Moč volje pa zavisi od motivov, ki slone na vrednotah. Te vrednote mora vzgoja presaditi v srce mladine, da jo bo pre-

¹ Glej P. M. Gatterer, S. J. Im Glaubenslicht, Christliche Gedanken über das Geschlechtsleben, Innsbruck 1928.

² Knjige toplo priporočam. Dobe se v Jugoslovanski knjižarni.

obrazila od znotraj navzven. Spolni konflikti so včasih težki, zato morajo biti vrednote res subjektivno močne, da bodo vodile do zmage. Če borba med duhom in mesom prikipi do vrha, bodo zgolj naravni oziri — higijenični in slični — komaj dovolj močni. Strast je pač iznajdljiva! Vprav tukaj se pokaže potreba po višjih vrednotah, ki imajo več moči, več kategoričnosti in absolutnosti. Pokažimo mladini vrednost čistosti, čednosti, poštenosti, pokažimo ji duhovne strani človeka, v katerih je njegov primat njegova veličina, poudarimo lepoto zmage duha nad telesom in sramoto sužnosti v strasteh, pokažimo ji Boga in vrednote, ki so v religiji. V najtežjih bojih bo zmagal le ta, ki je obojestransko, fizično in metafizično orijentiran in zasidran.

Radi boljšega pregleda bi jaz razdelil avtorja v tri dele: I. del (1—27) otrok od prvega do 5 leta; II. del (27—39) otrok od 5 leta dalje; III. del (40—96) pubescent (avtorjev II. del). — Zdi se mi namreč, da vrednost in veljavnost knjižice po treh delih raste.

I. Ob prvem delu bo marsikdo vzkliknil z avtorjevo ženo: »Takrat sem bila vsa presenečena, da že tako majhni otroci doživljajo spolno« (13). Res, marsikoga bodo te konstatacije presenetile. Otroci in spolnost, kako gre to skupaj? Zdi se, da avtor s Freudom vred preveč poudarja spolno doživljanje v otroških letih. Freudovi izsledki se nanašajo predvsem na patološke, nevrozne slučaje, zato ne smemo posploševati in izjem staviti za pravilo. Če bi Freud s svojim libido razumel nekako vitalni čut in gon otroka, ki se javlja in skuša uveljaviti, potem bi bilo sprejemljivo. Prenešeno na samo spolnost se zdi preveč nevdržno. Vendar pa ti primeri, ki jih avtor navaja, govore za to, da je treba že v teh letih paziti na probujajočo se spolnost otroka, ker utegnejo biti slučaji, ko bo spolnost patološka, res že v otroku močna. Kakor avtor spolnost v tej zgodnji otroški dobi pretirava, tako je često drugi za to dobo niti ne omenjajo.

Slučaji, ki jih avtor navaja so morda vprav patološki. Popolne dokazne moči nimajo. Ali se ne dajo morda vprav tako dobro razložiti iz otroške radovednosti, ki hoče vse videti, vse vedeti in vse otipati? Tudi to je res, da pokaže otrok ob dotiklaju spolovila čuvstvo ugodja. Ali pa ga morda ne, če ga kje drugod poščegetaš, Razlika je le v tem, da je spolovilo posebno občutljivo, da bi bila pa v občutku kvalitativna razlika, pa ne verjamem.

Ne polagajmo preveč važnosti na to! Slični pojavi, kot jih navaja Žgeč, se res primerijo, le tega ne smemo vedno videti v njih in za njimi, kar odrasli vidimo. Po navadi je sama otroška radovednost in igravost v njih. Dobra, vestna in sramežljiva mati bo znala odvrniti otrokovo pozornost od njih brez freudizma. In zdi se mi, da bo verna mati z opozorilom na Boga, ki vse vidi, na angela variha in podobno dosegla vsaj toliko uspeha, kot Žgeč s svojim higieniskim ekskurzom. Končno tudi v njegovem slučaju ne drži otroka drugo nazaj kot — strah, le da pred bacili, v našem slučaju pa pred Bogom no, in navse zadnje tudi še pred pametno rabljeno — palico ni tako nevaren.

Zdi se mi, da je pri Žgeču majhna nedoslednost. Helgo opozarja, da je že velika in da se ne sme več valjati po postelji in kazati golih nog in nagega trebuščka, na dvorišču pa se menda ista Helga gola kreta pri igranju. V tem že tudi za otroka ni logika!

Avtor govori (str. 14, 15) v pedagogiki, ki otroku ničesar ne prikriva, češ če otrok vse vidi, spozna, »da je pač tako in da tako mora biti.« Zato se tudi njegovi otroci igrajo nagi in on se neženirano tudi nag koplje med njimi. Ali mar avtor misli, da otroci ne bi dobili istega vtisa, »da je pač tako in da tako mora biti,« če bi se igrali od prvega početka oblečeni in če se on ne bi kopal med njimi. Če bi se on šel kopat v kopalni obleki in vzel še otroka v kopalni kopalni obleki, jaz mislim, da otroka kopalni obleki še toliko pozornosti ne

bi posvečala kot njegovemu golemu telesu, kaj šele, da bi mislila, da se za obleko kaj skriva. Ali se ne bi tako navadila, »da je pač tako in da tako mora biti,« namreč, da smo ljudje oblečeni in da svojo intimnost pred drugimi skrivamo. Da tako vzgoja ruši nežnočutno sramežljivost v otroku, mi bo vsakdo rad priznal. Naravno gledanje spolnosti pri sramežljivem človeku vključuje tudi spoštljivost pred samim seboj in intimnost, namreč zavest, da je to nekaj njegovega, kar on brez potrebe ne razkazuje drugim.

Če avtor zavrača nenaravno spolno vzgojo, se mu moremo le pridružiti. Tudi mi smo z vso dušo za naravno vzgojo, ki bo gledala spolnost v naravni luči pa ji tudi dala mesto, ki ji v smotrenosti narave edino gre.

K opazki na str. 23 omenim le to, da je avtor ne bi bil zapisal, če bi cerkvene očete vsaj malo poznal. Ne vem, kje naj zajamemo lepše in višje vrednočenje žene. Morda ga bodo prinesle s seboj generacije, ki se rekrutirajo iz modernih kinodvoran? Upam, da avtor »človeka s čisto duševnostjo« ne pričakuje iz njih, sicer bo čakal zaman.

II. Drugi del se mi zdi precej bolj posrečen, manj sporen in veliko bolj življenjsko nujen, umesten in praktičen. Saj obravnava vprav ona tri vprašanja, s katerimi marsikateri otrok spravi svoje starše v zadrego.

Načelno bi rekel k vsem trem vprašanjem tole: Če pridejo otroci s takimi in enakimi vprašanji k staršem, naj jih ti nikar ne ozmerjajo in naj jim nikar ne pokažejo, da jim je vprašanje neprijetno, ampak lepo mirno in zbrano, kakor da bi ničesar posebnega ne bilo, naj jim dajo primeren odgovor, ki bo res vseboval resnico. Ni pa treba vse resnice povedati naenkrat. Laž se vprav v vzgoji najbolj maščuje.

Na prvi dve vprašanji otroka se kaj lahko naveže dejstvo materinstva, ki bo lepo orisano in podano na otroka nenavadno močno vplivalo. Ta pouk pač najlažje poda otroku mati, ker mu je najbližja in ker se mu zna najbolje prilagoditi. Tudi bo po takem pouku v otroku zrastle zaupanje in ljubezen do matere. Paziti pa moramo zlasti pri drugem odgovoru, da ne bomo otroka po nepotrebem obremenjevali s fiziološko-anatomsko navlakom. Čemu govoriti otroku o maternici in o življenju v njej, čemu mu na dolgo in široko opisovati pot, govoriti o kosteh, ki se razmaknejo narazen itd.? Kaj naj otrok z vsem tem? Ali sploh ne bo razumel in bo pozabil, ali pa si bo, če bo razumel, po nepotrebem ukvarjal fantazijo s temi pojmi in temi slikami. Povejmo mu samo dejstvo, samo toliko, kolikor je potrebno, da bo vedel, kako je s temi stvarmi. Dostikrat otrok do drugega vprašanja (kako je prišel na svet), sploh prišel ne bo, ali vsaj dolgo ne.

Tretji odgovor pa razkrije že vso resnico v življenju. Zato je tudi najbolj delikaten in najtežji, a morda za pravilno in naravno pojmovanje spolnosti najbolj odločilen.

Spretno podaja avtor ta odgovor. Posebno začetek se mi zdi posrečen, potem pa prehod z rastlinstva in živalstva na človeška dejstva. Tako se nekako tla pripravijo za najvažnejše dejstvo tega pouka. Zdi se mi pa, da je za 10 letnega otroka v splošnem v tem odgovoru že preveč detajlov, že preveč povedanega. Zadostovala bi dejstva, da imamo dva spola, ki se po ljubezni združita in dasta življenje novemu bitju. O semenu in jajčecu in bistvu bi jaz govoril edino v tem slučaju, če bi dajal ta pouk otroku v 12. ali 14. letu. Upoštevati moramo, da otrok hoče vedeti samo dejstva, vse ostalo, na kar se ta dejstva ozirajo, ga bore malo briga.

Velike važnosti pa je, kadar navežemo ta pouk na dejstva iz živalskega sveta, da poudarimo razliko med človekom in živaljo, kar avtor tudi stori, ko pravi, da žival sledi spolnemu nagonu, človek pa »kadar se pojavi ljubezen in kadar dovoli to razum (36)«. Jasno je treba poudariti

razliko, da je človek moralno bitje in njegova dejanja moralna, za katere je odgovoren. Poudariti je treba, da je v človeku poleg živalske narave tudi še duh, duša. Žival sledi slepo nagonu. Človek si ga mora podrediti in mu dati mesto, ki mu v smotrenosti narave edino gre. Veličina človekova je v duhovni strani in njegova najvišja moč je volja, ki podredi spolnost razumu.

II. del (avtorjev II.) govori o pubertetni dobi in njenih nevarnostih. Največ gradiva, največ dogodbic in največ dejstev je zbranih v tem delu. Avtor kar nekako zaživi sredi tega življenja. Gotovo da tudi tukaj še marsikaj po svoje pove in pojmuje in da izstrelji še nekatero puščico na račun tradicionalnosti. Vendar pa ta del od strani do strani, od dogodbice do dogodbice bolj in bolj prepričuje o nujnosti in potrebi spolne vzgoje. Velik del rešitve je poleg drugih socialnih in miljejskih faktorjev res v spolni vzgoji, zato je vprašanje zelo važno: kakšna naj bo spolna vzgoja? Ni namreč vseeno, ali zgradimo hišo spolne vzgoje na pesek ali pa na skalo.

Kakor tudi je ta del kompleksen in perpleksen, vendar dobro pokaže vso zapletenost vzgojnih faktorjev in vzgojnih problemov, ki so velike važnosti tudi za spolno vzgojo. Vse se tukaj sreča in strne: socialno, alkoholno, gospodarsko vprašanje, šola in izobrazba itd. Pogrešamo v tem kompleksu le religijo,¹ ki je zelo važen vzgojen faktor zlasti v spolni vzgoji. Čudno se nam zdi, da avtor grabi za vse mogoče bilke in treščice, da bi rešil potaplajočo se mladino, za desko, ki bi mu pomagala pri rešitvi, se pa ne zmeni.

Seveda dovršen in izgrajen pa ta del ni. Tudi se na 50 straneh takole zapleteno vprašanje ne da rešiti. Avtor nekako le bolj pokaže probleme, kot pa da jih rešuje. Govori pa v tem delu z vso toplino in z vsem sočutjem in velikim optimizmom, ki ga bo vsakdo delil z njim, če se delo na spolni vzgoji tudi res v praksi še bolj in bolj izvede.

Nekatere bole praktični primeri iz življenja v tem delu, češ da so premalo diskretni. Jaz ne vem, če bi se jih dalo dosti bolj diskretno povedati. Sicer nam pa romani in časopisi včasih servirajo še slabšo jed in to brez potrebe, žgeč pa z dobrim namenom, ki ga tudi doseže, namreč, da nam pokaže, v kakšnih oblikah se nevarnost približuje nevedni in ničesar sluteči mladini. Mislim, da ti primeri govorijo dovolj in vpijejo po odpomoči. Zato naj ne bo več staršev in vzgojiteljev, ki bi pustili mladino popolnoma nevedno vstopiti v življenje. Preveč je danes Scil in Karibd v življenju, da bi se jih mogla mladina obvarovati, če ne ve prav nič zanje. Če je namen spolnega pouka poleg drugega tudi ta, da tudi to pokaže, potem ga je treba pravočasno podati mladini. Otroka zato zgodaj poučimo, da ga obvarujemo pred vplivi in zapeljevanjem ulice. Pubescenca pa že zaradi njegovega spolnega dozorevanja in čudnega presnavljanja, ki se vrši v njem, ne smemo pustiti nevednega, čeprav je še bolj zavarovan pred vplivi ulice. Zato je treba predvsem starše prepričati, da je zadnji čas, da spregovore s svojimi otroki tudi o tej temi najkasneje v letih spolnega dozorevanja, v času, ko telesno in duševno dozorevajo in čutijo v sebi toliko novega življenja in nepoznanih procesov. V teh letih nikar ne prepuščajmo mladine sami sebi in njenim uganjam. Če jo bomo poučili, potem se ne bo več dogajalo, da si bo ob nastopu menstruacije in polucije razbijala glavo in uničevala živce ali pa posvečala tem procesom vse preveč govorjenja in pozornosti.

Še par pripomb k nekaterim avtorjevim opazkam! — O tradicionalni zavoženi vzgoji in laži-morali smo že zgoraj omenili, pod kakšnimi pogoji in v kolikor se z avtorjem strinjamo. Če poudarja spet in spet, da je kazala spolnost kot nekaj grdega, grešnega, nizkotnega (45) in da je popolnoma odpovedala (58), tedaj mu ponovno jasno povemo, da se strinjamo z njim, če misli s tem

¹ O njenem pomenu te pouči Foerster, »Sexualethik und Sexualpädagogik«.

res tisto zlagano buržujsko vzgojo, ki ni več črpala iz živega krščanstva. Če pa misli vprav krščanstvo samo, mu povemo, da je odpovedalo kvečjemu v aplikaciji tam, kjer ni bilo več žive in organske, v svojih temeljih pa nikdar ni odpovedalo. Če se mi zavzemamo zanj, dobro vemo, da imamo v krščanstvu največje sile in najvišje motive za najboljšo spolno vzgojo. V toliko nas pa zadenejo avtorjevi očitki, da smo tu pa tam zgubili izpred oči velike vodilne ideje krščanstva, zato je res naša naloga ta, da si jih pridobimo nazaj in da bomo potem v luči njih gledali spolnost naravno, a vprav radi njih tudi še nadnaravno. Če motrimo vse pojave naravno in nadnaravno, in če vidimo vprav v nadnaravi dopolnitev in izpopolnitev narave, potem nam bo tudi naravno gledanje spolnosti najbolj omogočilo in olepšalo vprav še nadnaravno gledanje.

Na krščansko obliko zakona tudi lete očitki. Zastarela je (86), pretoga in preokostenela (92), današnji etični višini človeka ne odgovarja (92). Meni se zdi, da je prav obratno! Današnji etični »nižini« človeka oblika kršč. zakona ne odgvarja, ker vprav ta zahteva visokih etičnih osebnosti, ki imajo smisel in pojmovanje zakona in življenja ter voljo za žrtve. Avtor hoče, da bi naj se zakon prilagodil strastem ljudi, ne pa obratno, naj bi vprav ljudje podredili svoje strasti obliki zakonskega življenja. To bi se reklo: odpravimo božje zapovedi, pa ne bo več greha! Bomo mar radi strasti in pohlepnosti ljudi razdirali zakone? Ne! Ljudje naj zakon višje in lepše pojmujejo, ne pa zgolj »kšeftarsko«, pa bo drugače.

Da bi ga prepričeval še o vrednosti devištva, ki je po njegovem mnenju »suha veja na deblu človeštva, ki nikomur ne koristi (93)«, se mi zdi po njem brezuspešno.

Če je imel Fr. Žgeč s svojo knjižico namen, prepričati nas o negi in potrebi spolne vzgoje, je svoj namen popolnoma dosegel. Če je imel namen, podati način spolnega pouka, ga je dosegel deloma, če pa namen podati način spolne vzgoje, ga ni dosegel, ker je spolno vzgojo samo nakazal, ne pa izvedel do večje podrobnosti.

Mi gledamo tudi spolno vzgojo z vidika totalitete. Povedali smo, kaj nam je pri Žgečevem naravnem gledanju spolnosti všeč in kaj ne. Povedali smo tudi že, da nam samo naravno gledanje spolnosti ne zadostuje, in da zato mi motrimo spolnost tudi nadnaravno, v luči vere in večnosti. In vprav nadnaravno gledanje vtisne spolnosti najlepši pečat: človek je tako rekoč v službi Stvarnika, kadar uporablja svoje stvariteljske zmožnosti. In ker vemo, da imamo v veri in duhovnem pojmovanju človeka najmočnejše etične motive, zato nam samo naravna spolna vzgoja ne zadostuje. Zato jo izpopolnjujemo z nadnaravno, ki da naravni največjo trdnost, zgolj človeškim in naravnim motivom pa trajno moč. Tudi erotično življenje poplemeniti in dvigniti, telo in telesnost poduhovi in spoštuje kot posodo duše in duševnih zakladov in »tempelj Sv. Duha«.

Krščanski duh v delovno šolo.

Zborovanje Slomškove družbe — Švicarsko šolstvo.

Katoliško učiteljstvo, združeno v pedagoški organizaciji Slomškovi družbi, je imelo dne 11. aprila dopoldne zelo lepo uspelo zborovanje v beli dvorani hotela »Union«. Dvorana je bila polna učiteljstva, od katerega jih je mnogo prihitelo prav od daleč na zborovanje. Zborovanje je ob 9 otvoril in vodil predsednik g. nadzornik Štrukelj, ki je iskreno pozdravil vse prisotne, posebej pa še številne redovnice-učiteljice, tako iz Lichtenthurna, Marijanišča in od

drugod, ravnatelja učiteljsča g. Doklerja, urednika »Vrtca« g. kanonika Volca ter med zborovanjem došlega šolskega inspektorja dr. Kotnika in druge.

Prvi referat je imel prof. dr. Lovro Sušnik, ki je poročal o ustroju švicarskega šolstva. V uvodu je predavatelj kratko očrtal zgodovinski razvoj Švice, dežele klasične svobode ter njen politični ustroj. Švica ima 19 kantonov in 6 polkantonov. Sprva prav rahla medsebojna vez teh držav je postala v devetnajstem stoletju tesnejša, ko je svobodomiselna struja znatno uveljavila težnjo po večji enoti in centralizaciji. Švicarji se ločijo med seboj bolj po verskem in svetovno-nazornem momentu kakor po narodnostnem. Protestantje imajo šibko večino nad katoličani. Ko so okoli polovice prejšnjega stoletja prišli do moči, so izvedli kulturnobojno reformo, kar je tedaj dovedlo celo do kratke vojne, v kateri pa so podlegli katoličani.

Šolstvo v Švici urejajo državljani sami. Švicarska ustava določa, da lahko obiskuje javne šole vsakdo, brez verske ali narodnostne utesnitve. Javne šole so medverske, obisk verouka pa je povsod fakultativen. Nauk o morali ni ločen od verouka. V katoliških kantonih so šole dejansko konfesionalne. V protestantskih kantonih pa so učenci žal izročeni nevtralnemu pouku. Kjer so katoličani nezadovoljni z javno šolo, se more verski pouk vršiti izven nje. Verskih bojov v Švici ni. Narodnost ne dela v šoli nobenih težav. Narodnostna meja je ostra in natančna, v štirih mešanih kantonih pa določajo o šoli občine. Splošno pa je uveljavljena v Švici precejšnja dvojezičnost. Še celo v italijanskem Ticinu, ki teži k Italiji, ni opaziti nobenega iredentizma; to pač zaradi velike avtonomije, ki jo uživajo Italijani.

Švicarji vedo, kako škodljivo je niveliranje in so proti unifikaciji šolstva. V Švici imamo zato opraviti s 25 šolskimi zakonodajami. Srednje šolstvo je avtonomno, le končne uspehe regulira osrednja zvezna vlada.

Predavatelj je za tem v širokih obrisih očrtal vso pestrost in raznolikost švicarskega šolstva, in sicer vsega, tako osnovnega, sekundarnega, srednjega, strokovnega, zasebnega in drugega šolstva. Očrtal je, kako mnogo žrtvujejo Švicarji za svce šolstvo. Posebno je poudaril ogromen razmah zasebnega šolstva, ki izhaja iz davne tradicije. Nikomur ne pride v Švici na misel, da bi nasprotoval zasebnemu šolstvu, nasprotno: vsi ga podpirajo. Švicarsko šolstvo ni vezano na noben aprioristični teoretski, filozofski ali upravniški sistem. Bistvo demokracije je, da določa narod po svoji volji sam. V splošnem podčrtava francosko šolstvo bolj individualnost, nemško pa disciplino, katoliško šolstvo podčrtava humanizem, protestantsko pa utilitarizem.

Veliki toleranci in širokočrtnosti ter vsem navedenim momentom se imajo Švicarji zahvaliti, da je danes nepismenost v Švici že izginila.

Predavanje prof. Sušnika je bilo sprejeto z živahnim odobravanjem. Sledil je razgovor o tečaju za moderno šolo, ki so ga priredili v Ljubljani nemški strokovnjaki. O tečaju samem je poročal banski šolski nadzornik gosp. Fortunat Lužar, ki se je ob tej priliki spomnil tudi velikega gibanja učiteljstva pred semindvajsetimi leti, ko se je pojavila zahteva po petih formalnih stopnjah pouka. Polemika o teh formalnih stopnjah je počasi splahnela. Kar je prinesla ta doba dobrega, to je ostalo. Sedaj pa je doba polemike o moderni delovni šoli. Za šolo velja, da potrebuje vedno kakšne preizkušnje, da more izbirati dobro. »Preizkusite vse, ohranite, kar je dobro!« Važno je v tem času tudi vprašanje, če more biti učiteljstvo prosto, če se sme svobodno gibati!

Predsednik g. Štrukelj je pripomnil, da so nemški strokovnjaki obsodili prenapeteže »Überreformatore«. To je tisto stališče, kakor ga ves čas zavzema »Slovenski učitelj«.

V debati je izvajala gdč. Kristina Hafner približno naslednje: Tečaj nemških strokovnjakov je pomagal vsaj k temu, da so se pojmi korigirali. Spoznali smo, odkod so prinesli naši reformatorji svoje ekstreme. Za vzor so

imeli najbolj ekstremne šole in iz njih pobrali največje ekstreme. Delovna šola pa je zrastle v nemških industrijskih centrih, kjer so razmere povsem drugačne kakor pri nas. — Ni toliko potrebna metodična reforma šole, ampak notranja reforma, reforma postopanja z otroki. Otrok, ki mu sedanje težke razmere ne dovoljujejo dosti solnca, je tudi v šoli potreben prijazne besede in človečnosti. Današnja kriza ni samo gospodarska kriza, temveč tudi duhovna in kulturna kriza. Isti liberalizem, ki je povzročil gospodarsko krizo, je povzročil tudi krizo duha. Zato, ker je izločil človeka in živel sam sebi. Posledica je beda v mestih in povsod, zapuščenost otrok, zanemarjenost človeka. Posledice so dalje, da se po velemestih širijo razne eksotične zmotne religije in najbolj nevarna religija, ki se je oprijemljejo bedniki, to je boljše vizem. Le krščanstvo se more postaviti uspešno v bran boljše vizmu. — Kdo bo v tej borbi zmagal, o tem bo odločalo učiteljstvo. Bremena dela, ki so bila poprej izključno le na duhovnikih, mora prevzemati vedno bolj tudi učitelj.

Če je potrebna delovna šola, bo treba dati tej šoli predvsem duhovnosti, treba ji bo vdihniti krščanskega duha, da ne bo nosila samo pečat materialnosti. Zakaj le poglobljeno krščanstvo more dati človeštvu blagostanje. Krščansko učiteljstvo je sicer majhen del vsega učiteljstva, toda kjer je treba prodreti, prodre tudi manjšina, ki je pripravljena na žrtve. — Buren aplavz je potrdil izvajanja gđe Hafnerjeve.

Slednjič so zborovalci še sklenili, da bodo priredili o velikih počitnicah tridnevni sestanek, na katerem bodo razpravljali o podobnih stvareh. Ta sestanek se bo vršil na Brezjah.

Krasno uspelo zborovanje je po 11 zaključil predsednik g. Štrukelj.

Ob sedanji svetovni krizi.

Kriha.

Pred nekaj časa mi je rekel mož, s katerim sem se razgovarjala: »Če bi ljudje sedanjih dni vedeli, kaj jih še čaka, se nihče več ne bi nasmejal.« Možakar-prerok je gotovo pretiraval v svoji izjavi, kakor pretiravajo vsi preroki; vseeno pa je res, da so časi, v katerih živimo, težki, in oni, katerim gremo nasproti, najbrže še težji. Kriza, katero danes belo pleme preživlja, se ni ustavila samo na gospodarskem polju; zajela je tudi vse naše mišljenje, našo kulturo. Miselnost ljudi se je v zadnjih časih spremenila in se spreminja še vedno; zapadnoevropska kultura je v nevarnosti, da umre in jo nadomesti vzhodnoevropska ali boljše viška kultura.

Ta prevrat ni prišel med nas nenadoma. Pripravljal se je že dolga leta. Liberalizem, nauk o neomejeni svobodi posameznika, ki je bil ideologija zadnjih 150 let, je nosil v sebi kal razpada že iz vsega svojega početka. Ideja o neomejeni svobodi, ki je dala plod velike francoske revolucije l. 1797., je dala silnega razmaha vsem panogam javnega življenja. Umetnost je obogatila svet s silnimi zakladi; rodila je umetniško strujo larpurlartizem, ki je dala vsej Evropi toliko velikih umetniških del. Toda razpadla je in postala brezkoristna, ker je živela le zase in se ni ozirala na človeka in človeško družbo. Tu se je pokazal razkroj hitreje kot na drugih poljih; zakaj prava umetnost mora iti vedno pred tokom časa.

Znanost je dosegla silne, nezaslutene višine. Človek je postal skoro Bog. Prodril je v notranjost teles in jih razkrojil in iz razkrojjenih delcev ustvarjal nova telesa. Od notranjosti zemlje pa do neskončnih nebesnih višin je plaval njegov nemirni duh in povsod razkril nove skrivnosti. Čudoviti izumi so obogatili človeštvo. Toda tudi znanost je pripomogla svoj del k sedanji krizi. Vseh njenih izumov se je v prvi vrsti polastila vojna, katere namen je ubijati člo-

veštvo. Drugi del znanosti pa je stopil v službo modernega gospodarstva, moderne industrije in s tem v službo kapitalizma. Pod njenim vplivom se je industrija razvila kot nikdar poprej. Toda ta, na liberalizmu zgrajena ekonomija, je kot umetnost nosila že iz vsega početka kal razpada v sebi. Moderna ekonomija vidi vsepovsod okoli sebe le sirovine, ki jih je treba predelati; želje, ki jih je treba umetno vzbujati, da jih potem lahko nasiti s svojimi proizvodi; delovne moči, ki jih je treba izrabiti. Pozabila je pri tem le na eno: na človeka kot živo bitje. Da človek ni stroj, ki se nikoli ne izrabi, in da je tako za produkcijo kot za konzum treba ljudi. Ona pozna le eno načelo: proizvajati s čim manjšimi stroški čim večjo množino izdelkov. Torej racionalizacija. In smo zadnje čase racionalizirali tako, da človeštvo od samega blagoslova te racionalizacije več živeti ne more.

Kar je bilo nujno, je nastopilo: Hiperprodukcija, ki je človeštvo več konzimirati ne more. Delavec, na katerega se moderna ekonomija več ni ozirala, je postal hidra, strašilo, ki grozi, da požre gospodarja samega. Kapitalizem se pri svojem delu ni oziral na delavca; dal mu je pač toliko plače, da je od nje lahko živel on sam. Ni mu pa bilo mar, da ima delavec tudi družino, katero mora preživljati s svojim delom. Tako so bili tudi delavčevi otroci in njegova žena prisiljeni, da si poiščejo kruha v tvornici. Fabrikant je imel od tega dvojen dobiček: po eni strani je preskrbel kruha delavčevi ženi in njegovim otrokom, po drugi strani pa sebi ceneno delovno moč. Zakaj ob delu strojev je bilo delo ljudi dostikrat le še igrača, ki ga je lahko vršil tudi slaboten otrok, slabotna žena. Tako je prišlo do čudnega pojava, ki po velikih industrijskih centrih ni nič nenavadnega: žena hodi v tvornico in služi družini kruha, mož pa sedi doma in opravlja ženino delo: kuha, riba, pere, pomiva in povija otroke.

Ob izpopolnitvi strojev in preobilici delovnih moči, ob brezobzirnosti moderne ekonomije, ki je računala le s stroji in številkami in ne tudi z ljudmi, je končno moralo priti do nadprodukcije in s tem do sedanje gospodarske krize. Beda ljudi, zlasti nižjih slojev, pa je s tem dosegla skoraj že višek. Po vsej Evropi in v Ameriki štejejo skupno okoli 20 milijonov brezposelnih. Le pomislimo: 20 milijonov ljudi brez dela in s tem tudi brez kruha in brez strehe.

V časih pa, ko mu je beda dosegla višek, je človek silno dovzet za razne nove nauke. Duh mu išče rešitve iz sedanje stiske in oklepa se vsega, odkoder upa rešitve. Tako se baš v sedanji dobi čudovito hitro širijo razne vere in struje med ljudmi. Inteligenca išče rešitve v raznih eksotičnih verah: budizmu, brahmaizmu, teozofizmu. Delavec sam pričakuje, da more po stiskah teh dni nastopiti le še sodni dan; zato je postal adventist. Po vseh delavskih centrih, zlasti pa še v zapadni Evropi ima ta vera čedalje več pristašev in vsepovsod že najdeš cerkve z napisom »Kirche der Gläubigen der letzten Tage«.

Prava vera nižjih ljudskih slojev v nekaterih državah pa je postal boljševizem. Njim to gibanje ni samo političen pojav, njim je to tudi njihova nova vera, od katere pričakujejo rešitve. Marx jim je Bog in Lenin njegov prerok. Nič si ne pomaga zatiskati oči: Kdor je hodil po velikih industrijskih centrih, je videl, kako se brezposelne in tudi zaposlene delavske množice ozirajo v Rusijo kot v deželo, odkoder edino naj zanje pride rešenje. Zlasti se je tega nauka oprijela v drugih delih sveta mladina, tudi študirajoča. In ni samo pri nas v Evropi tako; tudi Amerika je vsa prežeta s tem gibanjem in tudi tam pričakuje delavstvo rešitve edinole iz Rusije.

Teža dejstva se seveda zavedajo tudi razni ljudski voditelji sami in razna gibanja kot fašizem, hitlerijanstvo itd. so morda zadnji zaveden ali tudi nezaveden poskus, odtrgati množico od vpliva Rusije ali jo vsaj polagoma privaditi na nov družabni red.

Pravijo, da so zdaj časi, kakršni so bili predhodni vsem velikim gibanjem v zgodovini človeštva. Kristusov nauk tudi morda ne bi bil našel tako hitro

toliko privržencev, če ne bi bila stiska tistih dni tako velika. Takrat so živeli po eni strani rimski patriciji v nezasišanem luksuzu, po drugi strani pa so ubogi sužnji živeli življenje, ki ni bilo več človeško. Isti pojav vidimo tudi danes: po pariških bulvarjih n. pr. vlada nezasišana razsipnost, rafiniran luksus, blazno razkošje, takoj na oni strani široke ceste pa živi v svoji bedni baraki moderni delavec, ki je suženj fabrike in stroja, s to edino razliko, da je nekdanji gospodar moral skrbeti za sužnja vsaj v toliko, da ga je oblekel in nasitil, medtem ko moderni fabrikant te dolžnosti nima več. Ko ga ne rabi več, vrže delavca na cesto kot izrabljeno cunjko. Kot v tistih časih slišimo tudi danes od vsepovsodi klic: panem et circenses. V tej stiski se vse obrača le na državo: povzročitelj gorja in njegova žrtev. Država naj iz tla izkoplje delo za vse brezposelne množice in jih nasiti, zraven naj pa skrbi tudi za to, da bo ta množica ostala vedno dobre volje in se ne bo zavedala svojega gorja. Saj je čudno, da v časih, ko so milijoni brez vsakdanjega kruha, izdajajo države milijonske podpore raznim gledališčem. Toda če bi se izdajale le gledališčem. Njih končni namen je vendar širiti kulturo in s tem blažiti duha. Toda zmisljivo se na razne parade, sprejeme in druge cirkuške predstave raznih Musolinijev! Milijoni se ob takih prilikah zmečejo le v enem namenu: vzdržati to brezdelno, brezupno množico v pravem razpoloženju.

Medtem pa ideje boljševizma čedalje bolj prodirajo v množico. Vsa miselnost se je že sprijaznila z njimi. In zlasti še v krogih, koder boljševizem najbolj obsojajo, v malomeščanski družbi, prav tam najbolj živé po njegovih idejah, jih najbolj zagovarjajo in propagirajo. Zakaj ideje, kakor svobodna ločitev zakona, odprava materinstva, razkroj družine, neomejeno izživetje, to so v svojem bistvu vendarle ideje, iz katerih in s katerimi boljševizem živi in umrje.

Toda nastane vprašanje, ali končno boljševiške kulture ne bi mogli sprejeti za svoje. Saj je naša sedanja kultura, kot smo že zgoraj videli, zanič. Imenuje se sicer še krščanska, toda v svojem bistvu je zmaterializirana pod vplivom liberalnih idej in nam je dala debele Berte, fosgen in sužnja-delavca. Zato je gotovo zadnji čas, da to liberalno kulturo nadomestimo z drugo, boljšo; toda nastane vprašanje, če bi to mogla biti boljševiška kultura. Sedanji boljševizem se ozira le na eno stran človeka, na njegovo telo; dušo zanemarja in je v človeku ne priznava. Zato je ta kultura še bolj zmaterializirana kot sedanja zapadnoevropska. Zato tudi po vsem videzu človeštvo ne bo prinesla rešitve, po kateri hrepenimo. Morda bo žela trenutne uspehe, le prekmalu pa se bo povrnila nazaj v stare napake, v katerih zdaj tava Evropa. Človek ostane vendarle človek in zgolj izboljšanje materialnega stanja mu ne bo trajno predrugačilo miselnosti in srca, ki je nagnjeno v zlo in sebičnost in skuša iz vsega iztisniti le lastno korist.

Že zdaj vidimo, kako se v boljševizmu in tudi v fašizmu — ki je v svojem bistvu z boljševizmom eno in isto, zakaj oba zahtevata uničenje individualnosti v korist splošnosti, čeprav sta si v vnanji obliki tako različna — mesto nekdanjega aristokratskega in kapitalističnega stanu ustanavlja novo plemstvo, komunistov oziroma fašistov, ki s silo gospoduje množici, da se jim mora pokoravati kot brezpravna raja.

Naši kulturi bo treba dati več duševnosti, če naj rešimo človeštvo. Duh, ki je obvladal srca v prvi dobi krščanstva, bo edini prinesel rešitve tudi nam. Poglobljena duševnost, ki črpa svoje sile iz resničnega pravega krščanstva, se že javlja na obzorju. Moderna literatura, francoska n. pr. in tudi v naših mladih, je že vsa prežeta s tem duhom in nam prinaša nove zarje v sedanjo temo. Umetnost je pred tokom časa.

Vsakokrat so to šele izgledi za bodočnost. Sedanja generacija je bila vzgojena v materializmu, ki je doživel svoje dopolnjenje vprav v boljševizmu. Šele dobra mladina bo predrugačila lice našega življenja. Od nje je odvisno, kako

bo živelo človeštvo v bližnji bodočnosti. Od nje in od učitelja, ki je bolj kot kdaj prej resnični oblikovavec mladinske duše in čegar vpliv na človeško družbo še nikoli ni bil tako velik kot dandanes. Zato zavisi od nje in predvsem od nje, kakšen bo bodoči rod in kakšna bo bodoča kultura.

Zdi se, da se mi tega premalo zavedamo. Dobili smo reformo šole, dali so nam delovno šolo in mi se zdaj pripravljamo ali bo ta ali ona metoda dobra ali ne. In vendar v metodi sami ne obstoji bistvo reforme. Metoda mora biti vsakomur prosta. Za to se je učiteljstvo že nekdaj borilo in se mora prav tako boriti še dandanes. Toda bistvo reforme leži vse drugje in vse globlje. Saj se je prva šola vendar rodila v velikih industrijskih centrih, tam kjer je otrok, ki obiskuje šolo, najbolj beden in najbolj luči in solnca potreben. Delavski otrok, ki živi in odrasča v temnih, plesnivih stanovanjih v ozkih umazanih ulicah brez nege in brez ljubezni, čegar oče in mati se od ranega jutra v pozno noč pehata za košček kruha in za nežnost in ljubezen nimata ne časa ne smisla, naj dobi vsaj v šoli nekaj onega veselja in toplote, ki mu je dom dati ne more. Lepe zračne učilnice, sprehodi v svežem zraku in človeško ravnanje naj vsaj malce odpomore tej otrokovi zapuščenosti. Nova šola naj tudi delavskemu otroku odpre pota do iste vzgoje in s tem do iste pozicije v življenju, kot je odprta sinu ali hčeri bogataša. V samodelavnosti naj se že mlad otrok usposobi za samostojno delo v življenju in se tako usposobi za življenjski boj, ki je za ubogega delavskega otroka dvakrat težek.

Če naj bi bil to cilj in namen reforme šole, moramo iti mi v tej reformi še za korak dalje. Samodelavnost, kakršno so nam pokazali nemški pedagogi ob zadnjem tečaju v Ljubljani, menda vsi lahko sprejmemo kot temelj svojega pouka. Pridati pa moramo k temu tudi še svojega duha, in dati temu gibanju pečat duhovnosti. Izobrazbi uma se mora pridružiti še vzgoja srca; ta je zdaj potrebna bolj kot kdajkoli. Na materialnih dobrinah je današnji svet poln, pa umira ob njih. Človeški um žanje zmage, da se nam skoraj v glavi zvrtniči ob njih; toda človeštvo ima od tega le nesrečo. Le v srčni izobrazbi je rešitev človeštva. In to je danes bolj kot kdaj prej naloga vsakega vestnega učitelja.

Prvo šolsko leto dela in življenja na Preloki.

Ivan Hribski.

(Dalje.)

Preloka je manjša župnija s približno 700 prebivalci. Glavna vas je Preloka. Njena lega je zelo slična legi Novega mesta, le da je Preloka na višjem úribu kot Novo mesto. In kakor obteka Krka Novo mesto, istotako Kolpa Preloko, toda globoko pod njo. Nalikujeta ta dva kraja tudi po tem, ker nimata nič ravnega. No, v Novem mestu je vsaj po mostu ravno, na Preloki so pa brez mostu, zato tudi nimajo niti toliko ravnega sveta kot Novomeščani na mostu. Vse vasi preloške župnije se razprostirajo po pobočju, dvigajočem se nad Kolpo. Zemlja ne rodi toliko, da bi preživljala ljudi. Že tedaj, ko sem bil jaz tamkaj, je bilo veliko gospodarjev v Ameriki; nekateri pa so se bili že vrnili domov. Kdo je Amerikanec, smo ga takoj poznali. Nosil se je gosposko in vsaki drugi besedi je dodajal »olrojt« (all right) in šur, šur (sure), kar pomeni po naše toliko kot pravilno, gotovo, sigurno. Tisti, ki so bili prinesli kaj cvenka iz Amerike, so si postavili zidane hiše, sicer pa so tam le lesene, nizke, našim bajtam podobne. Nekateri hiše imajo tako majhna okna, da bi kak debeloglavec ne mogel niti glave pomoliti skozi. Lončnic v takih oknih seveda gojiti ne morejo. Vkljub temu pa imajo in gojijo cvetice tudi na Preloki, toda v posebnih gredicah. Posebno rade nečujejo za možitev godna dekleta rožmarin in nageljčke. To jim je nemara v krvi po vsem svetu.

In kot so skromna njih domovanja, tako so skromni tudi ljudje, bodisi v hrani ali obleki. Kos ovsenega kruha in polič vina jih je zadovoljil še pred 30 leti. Slanina in ajdova povitica — jim je pa bila že za slaščico. Za mojega tamkajšnjega bivanja jim je bila trta skoraj popolnoma usahnila in ž njo tudi vir dohodkov. Mnogi, kakor sem že omenil, so odhajali s trebuhom za kruhom v Ameriko, drugi pa so hodili nemškarit, t. j. krošnjarit v Nemčijo. Teh se je prijelo ime Nemškarji. Vkljub pomanjkanju in revščini pa le zelo radi postrežejo z vsem, kar imajo. Skromni so tudi v obleki. Moški so tedaj nosili še bregše (hlače) in do kolen segajoče srajce (robače); oboje iz domačega platna. Prepasavali so se z ozkim ali širokim pasom, ki jim je služil tudi za žep. Kdor je bil brez pasa, je nosil pipo, nož, robec v nedrijah. Če so šli kam na pot, so vzeli seboj še torbo, odičeno z rudečimi franžami. Postave so moški žilave, visoke in vitke. Visoke so tudi ženske, krepke, temnorjavih oči in polnih prsi. Tedaj so še nosile bela krila. Za srajco so imele »rokave«, segajoče jim le do pasu. Okrog vratu so si obešale koralde v treh pramenih z različnimi barvami. Prepasavale so se s pasovi, zapenjajoče jih spredaj z železno sponko. Nosile so tudi pisane predpasnike. Pozimi so oblačile »zabunce«, t. j. nekakšna suknja, segajoča do kolen. Tudi v kožuhih sem jih videl pozimi. Glavo so pokrivala z robci in platnenimi pečami. Omožene so nosile zadaj izpod las na tilniku nekaj platnenegega, segajočega jim prav na hrbet, čemur pa ne vem več imena. Pozimi so hodile obute v čizme, poleti so bile bose ali pa v »čarapah«, spletenih iz bele volnene preje, podšite z debelim domačim suknom.

Med takim ljudstvom sem tedaj preživel prvo službeno leto. Sprva se mi je zdelo, da sem prišel na »drugi« svet. Vse je bilo drugače kot tam na severni strani Gorjancev med »črnimi« Kranjci, kakor nas imenujejo v Beli Krajini. Vse mi je bilo novo, zato tudi zanimivo. Česar nisem razumel, pojasnjeval mi je dan za dnevom dobri gospod župnik, pri katerem sem bil na hrani in stanovanju. In kako sem se bil ob župnikovi hrani razlezal! Pa ni čudno ob taki spremembi. Prej sem sedem let hodil v ljubljansko ljudsko kuhinjo. Tam sem prejemal po šest mark na dan, za kar sem mogel dobiti le skledico juhe, malce prikuhe in košček kruha. Za meso sem imel premalo mark. Navadno sem vzel le prikuho in pa po tri kruhe, da je bilo več v želodcu. Ni bil majhen skok, priti s take hrane na hrano v župnišče, kjer sva z gospodom župnikom imela poleg zadostne, dobre hrane še vsako opoldne in večer po pol litra dobrega vina. Kar toži se mi po tistem času. Pa pustimo te reminiscence in pojdemo v šolo. Otroci, preloški! Nikoli vas ne bom pozabil, ko pa ste mi bili tako vdani, da bi mi skoraj zobali iz roke, če bi vam bil v nji pomolil kaj. In kako ukaželjni! Sprva je šlo po vseh petih formalnih stopnjah na vsake pol ure. Počasi pa je zmagala pamet in šlo je tudi s tremi, z dvema in tudi brez vsake. Pot — metodo — narekuje učitelju snov in dispozicija učencev. Vsekakor pa še vedno trdno stojim na načelu, da noben pouk v bistvu ne more zavreči ali opustiti psihične poti, ki obstoji v pripravi, obdelavi in uporabi, ali kakovr Nemeč pravi: Erarbeiten, Verarbeiten, Verwerten.

Do učencev sem bil po navodilu pokojnega vadniškega učitelja Eppicha vljudno-resen. In ni napačno to navodilo, samo če se dosledno ravnamo po njem. Tak sem si prizadeval biti tudi s starši, prepričan, da tam ni vzgoje, kjer ni med šolo in domom vzajemnosti. Vzajemnost pa se ne rodi sama po sebi; treba jo je poiskati, kjer je še ni. Zlasti za učitelje velja: »Lepa beseda najde lepo mesto.« In koliko prilik se nudi učitelju na deželi v ta namen. Že, ko iz šole stopiš, sigurno kmalu srečaš tega ali onega. Privoščiči mu dobro besedo, pa ga boš pridobil zase in za svoje načrte. Meni se je to zelo obneslo govorim iz skušnje. Pa pojdemo nazaj v preloško šolo med otroke. Iznenadili so me že ob prvi molitvi. Ko smo se prekriževali, sem opazil, da so se nekateri prav globoko priklonili in napravili križ tako, da so se dotaknili z desno roko

čela, prs, leve in desne rame. »Kako pa to, da vi ne delate križa tako kot ga delamo mi drugi?« vprašam. »Niso naše vere,« odgovorijo drugi mesto njih. No, lepa je ta, sem si mislil, učiti bom moral še drugoverce. Kam pa sem prišel? Vzamem razrednico ter kličem učence po imenih, da bi jih spoznal. Vsakemu zastavim še kako vprašanje. In glej, že drugo presenečenje! Velika večina me vprašuje ob nerazumevanju s ‚kaj‘, nekateri s ‚što‘, nekaj pa celo s ‚ča‘. Še v glavo mi ni palo, ko nas je profesor dr. Ilešič učil o tem, da bom kdaj imel v šoli poleg kajkovcev štokavce in še celo čakavce. Pa bila je resnica. Vživeti se je bilo treba vanjo. Pri kosilu sem svoja iznenadenja pripovedoval župniku, ki pa me je potolažil, naj si ne delam radi tega kakih nepotrebnih skrbi. Pazite samo ni to, da katoliki ne bodo zmerjali pravoslavnih z Vlaha. To zelo zamerijo. Tudi križajo naj se in molijo po svoje. Če se ne motim, je bilo teh učencev le pet iz vasi Žuniče, ki je bila všolana na Preloko radi bližine; popa pa so imeli v Marindolu, občina Netretič, koje sedež je že na hrvaški strani, onkraj Kolpe.

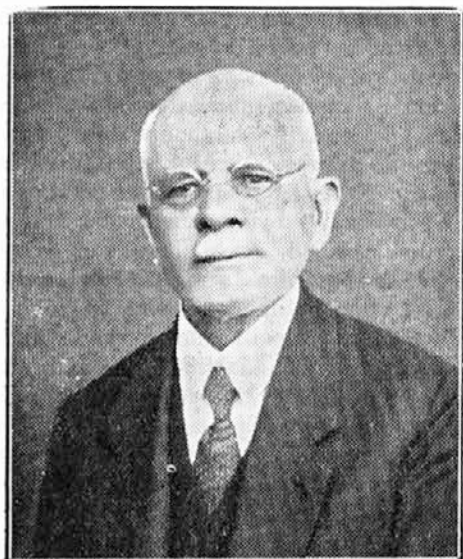
Nekaj časa mi je delala hrvaščina, ki so jo govorili učenci, težave, pa sem je kmalu kmalu premagal. Učenci so mi bili za učitelja. Bili so sicer — izvzemši Vlahe — vsi Slovenci, vendar je bila njih govorica bolj hrvaška kot pa slovenska. Preločani inklinirajo bolj na Karlovec kot na Črnomelj, kamor hodijo le po uradnih opravkih. Posebno važnost sem pri pouku polagal na to, da so bili učenci živahni. Dolgčas je za učence duševna smrt. Med odmori smo hodili vedno ven na prosto. Ob kratkih odmorih smo napravili kratek sprehod, ob daljšem odmoru smo se igrali. Tudi zemljepisne pojme smo spoznavali v prosti naravi, enako prirodopisno snov 3. in 4., kakor tudi tvarino nazornega nauka 1. in 2. oddelka. V zimskem času mi je prišlo na misel, da bi jih naučil kako igro. Vzel sem Stritarjeve »Jagode«. »Stari oče iz Amerike« sem določil. Kmalu so ga znali. Toda kje igrati? V učni sobi nisem mogel napraviti kuhinje in ne posebne sobe, odkoder bi igralci prihajali na oder. Odločil sem se za hodnik, kamor se je prišlo iz dveh sob. Toda kam naj bi šli z gledalci? Pustil sem jih na stopnicah, kjer se je vse trlo in stegovalo vratove, da bi videli, kaj se godi na hodniku nad njimi. Vsi, ki so kaj videli, so bili zadovoljni z igro in igralci. Ker vsem ustreči nisem mogel, radi pomanjkanja prostora, sem moral prirejanje iger opustiti. Tembolj pa sem se posvetil delu v šoli. Na spomlad sem pričakoval nadzornika. Skrbelo me je, kako bova kaj opravila. Pa se dogodi, da neke sobote popoldne v pozni pomladi začujem ropot voza proti šoli, četudi ni vozne poti mimo nje. Hitro pogledam skozi okno — in res zapazim v kočiji nadzornika. Šinem h katedru ves vznemirjen, pobrišem in popiham prah, uredim uradne knjige v vsej naglici in hočem iti nadzorniku naproti, a tedaj pa moji mali v jok. Ostati sem moral v razredu in jih miriti na vse božje viže, naj bodo vendar tiho, kar se mi je posrečilo še pravočasno. Preden je namreč nadzornik prehodil stopnice, je trajalo precej časa. Bil je napol hrom v nogah. Kočijaž mu je moral pomagati po stopnicah do razreda. Ko je stopil v razred, so ga učenci gladko pozdravili s »Hvaljen Jezus«. Najprvo je vrgel pogled po razredu. Meni se je zdelo, da mu je všeč poln razred otrok. Ob drugem pogledu po razredu je zapazil ob steni v ravni črti postavljene enako velike palice. Takoj me je vprašal z mrkim pogledom: »Čemu pa toliko palic v razredu? Kaj je vsak tepen le s svojo?« me vpraša precej rezko. Odgovorim: »Vsak deček ima svojo palico za telovadne vaje.« »To pa je za Preloko nekaj novega,« mi prizna že nekoliko boljše volje. Nato mi veli: »Zložite na mizo uradne spise in pismene izdelke.« Ko mu ugodim, mi reče, naj nadaljujem s poukom. Zdelo se mi je, da otroci čutijo z menoj; napeli so vse sile in prav dobro odgovarjali. Ker revež sam ni mogel med učence, je vzel razrednico in jih klical, naj mu nosijo na vpogled, kako in kaj so napisali. Po dobri uri nadzoroovanja sva otroke odšlovila. Mislil sem si, zdaj jih bom slišal. Ne mev, ne bev. Vedel nisem pri čem

sem; vznemirjalo me je to. Spremim ga do župnišča. Tu je obstala kočija. Prišel ga je pozdravit gospod župnik. Njemu je šele vpričo mene zaupal, da še nobenkrat ni šel s Preloke tako zadovoljen. Tej pohvali je dodal še župnik svojo in meni je od veselja vriskalo srce. Res, čudovito moč ima pohvala predstojnikova, toda le takrat, kadar je zaslužena. Taka človeka dviga in ga moralno veže, da se svojega dela oprime še z večjo vnemo. Nepozabljen dogodek mi je prva inšpekcija. (Dalje.)

† Janko Bajec.

Kakor bi se odlamljale močne veje z debla Slomškove družbe, tako se mi vidi, ko nam pobira kruta smrt može, značajne člane Slomškove družbe drugega za drugim. Pobrala nam je Sadarja, Lavtižarja in sedaj še Janka Bajca.

Novica, da nas je zapustil za večno tudi Janko Bajec, me je močno presunila in iznenadila. Nisem je še pričakoval, dasi sem vedel za njegovo bolehanje. Iznenadila je tudi vse druge. Je pač resnica, da ne vemo ne ure ne dneva, kdaj nas bo pobrala neizprosna morilka...

Naš Janko je legel v bolniško posteljo šele 1. maja t. l., a 2. maja so že oznanjali šentvidski zvonovi žalostno novico: nadučitelj Janko Bajec je umrl, je umrl! Po zdravniški izjavi mu je bilo živeti le še tja do avgusta, in to ob silnih bolečinah, ker je imel raka v notranjosti. Boгу se je smilil, poslal mu je pljučnico in ta ga je pobrala ter rešila daljnjih predvidenih muk. Iztrgala ga je iz naročja gospe soproge, ki ji je bil zvest in vdan mož ves čas njunega srečnega zakona; vzela ga je dobremu sinu Antonu, ki je spoštovan profesor na licealni gimnaziji v Ljubljani, in ljubljeni hčerki Ljudmili, ki je ugledna učiteljica na Vel. Poljanah; iztrgala ga je iz kroga

sorodnikov, ki so ga srčno radi imeli; vzela ga je prijateljem in tovarišem, ki jim je bil vedno dobrohoten, iskren — res pravi prijatelj in tovariš; vzela ga je vsem znancem, ki so ga cenili kot moža poštenjaka; vzela ga je občanom in župljanom, ki jim je bil zgled kristjana, hodečega le po potih Gospodovih, zajemajočega v stiskah in težavah iz studenca žive vere; vzela je narodu marljivega in skrajno vestnega učitelja in vzglednega vzgojitelja; iz Slomškove družbe je iztrgala odličnega člana, ki nam je bil vedno svetel zgled značajnosti, odločnosti in vztrajnosti. V bivšo Slomškovo zvezo je vstopil ob ustanovitvi, bil mnogo let njen odbornik, pozneje predsednik njene podružnice za ljubljansko okolico in nazadnje tudi član Slomškove družbe, čijih zborovanj se je vedno rad udeleževal, četudi je bil že v pokoju.

Kot učitelj je bil zelo vesten in marljiv ter velik mladinaljub. Učitelj je postal vsled očesne bolezni, ki ga je bila prisilila, da je moral izstopiti za daljši čas iz 6. gimnazijskega razreda. Po končanem učiteljišču je najprej služboval na Brezovici pri Ljubljani, od koder je bil šel v Polhov gradec za nadučitelja. Iz Polhovega gradca je bil na lastno prošnjo premeščen v Spodnjo Idrijo. Tja ga je vlekla ljubezen svaka Josipa Novaka. Iz Spodnje Idrije je prišel leta

1910 v Št. Vidu, kamor je prosil le radi nagovarjanja njegovih prijateljev. V Št. Vidu je služboval do leta 1925, na kar je bil upokojen po 41 službenih letih.

Povsod — na vseh službenih mestih — je rad poprijel tudi za izvenšolsko delo. Zelo ga je veselilo sadjarstvo in vrtnarstvo. Oklepal se je tudi rad petja in je bil izvzemši v Št. Vidu na vseh službenih krajih pevovodja cerkvenih in društvenih pevskih zborov. Rad je pomagal gasilskim društvom tako v Polhovem gradu, Spodnji Idriji in Št. Vidu, kjer je opravljal dolgo časa tajniške posle teh društev. V Št. Vidu je bil tudi odbornik Ljudske posojilnice in knjižnice. Več let je bil član nadzorstva pri Gospodarski zvezi v Ljubljani in do zadnjega odbornik Škofijskega društva za varstvo sirot v Ljubljani. Mnogo skrbi in dela je imel z zgradbama dveh šolskih poslopij, t. j. v Spodnji Idriji in v Št. Vidu, kar ve ceniti le tisti, ki je kdaj imel opravka s šolskimi zgradbami. Miru si ni dal tudi v pokoju. V prijaznih Vižmarjih si je postavil ljubek dom z lepo urejenim vrtom, kateremu je posvečal ves prosti čas. Ob nedeljah pa je, četudi je bil že v pokoju, še do lanskega leta hodil orglat k nedeljskim šolskim sv. mašam. In ko je bila v Št. Vidu šola prekinjena radi škrlatinke, je prostovoljno hodil poučevat revno deco, nastanjeno v deškem zavetišču. Tak je bil tedaj naš Janko kot delavec na kulturnem polju. Kot človek mehak, mil, postrežljiv in nikdar vsiljiv. V družbi prijeten, večkrat dovtipen ob dobri volji. Kadar mu je življenje prizadelo kako bol, jo je tiho nosil pa nerad izdal. Na stanovsko čast je veliko držal in po svojem delu, življenju in vedenju dvigal ugled stanu povsod, kjerkoli je bil. Vzajemnost med cerkvijo in šolo mu je bilo geslo. Vse te in mnoge druge lepe lastnosti so ga priljubile ljudstvu. O tem je pričal izredno lep pogreb dne 4. maja t. l. Četudi je bil že 6. leto v pokoju, vendar ga je na stotine ljudstva spremljalo na njegovi zadnji poti z županom Babnikom in občinskimi odborniki na čelu. Lepo je bilo tudi to, da sta se udeležili pogreba obe šentviški šoli v spremstvu učiteljstva. Št. Vid že dolgo časa ni videl takega pogreba. Med spremljevalci smo opazili vseučiliškega in več srednješolskih profesorjev, meščanskih in mnogo ljudskih učiteljev, ki so prihiteli izkazati zadnjo čast pokojnemu Janku. Sprevod je vodil č. g. dekan Zabret z asistenco 7 duhovnikov prav izpred hiše žalosti, kjer so mu tudi domači pevci odpeli žalostinko »Usliši nas Gospod«. V cerkvi me je ganilo to, da so se za pokojnika darovale istočasno štiri sv. maše. Po končanih sv. mašah pa so pevci odpeli »Človek glej dočnanje svoje«. Po cerkvenih opravilih je vse hitelo na pokopališče. Tu je po govoru v srce segla pesem vrlih pevcev »Spomladi vse se veseli« in meščanskošolskih učencev »Vigred se povrne«. Grob so pokrili z lepimi vencami učiteljskega zbora osnovne šole, krajevne šolskega odbora, Slomškove družbe, učiteljskega zbora licejske gimnazije in še z mnogimi drugimi ter mu s tem izkazali zadnjo čast.

Nepozabni nam Janko! Odšel si v večno spomlad v mesecu maju, posvečenemu Devici Mariji. Izprosi Vsemogočnega po Mariji, koje častilec si bil, da vidimo se nad zvezdami. Truplo Tvoje pa naj mirno počiva v zemlji domači!

Ivan Strukelj.

Književnost

Poglejmo v Beneško Slovenijo. Priredil Rudolf Wagner. Izdala in založila Slomškova družba v Ljubljani. — Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani. Strani 134 in zemljevid. Cena 20 Din. — Ljubezan in pridnost se zrcalita v tej lepi knjižici. R. Wagner nam je napravil z njo mnogo veselja in nam je odprl pogled v danes tako malo nam znani svet Beneške Slovenije, v ozemlje najzapranejšega dela Slovencev. Tako raznolika in

pestra je vsebina, da najde v knjižici prav vsakdo nekaj, kar mu prija: pesmice so notri, pripovedke in pravljice, nazorni opisi dežele in krajev, spis o slavnih beneških Slovencih itd. Marsikje se nehote ustaviš in gledaš; n. pr. na str. 84, kjer nam govori pisatelj o evangeliju sv. Marka v Čedadu, ki nam je ohranil pristna slovenska imena Beda, Nepokor, Zelislava,

Trudopolk, Sebidrag, Svetopolk, Pribislava, Trpimir, Držimir, Radoslav, Olomir, Mirigoj in dr.; ali pa str. 99; v 12. stoletju je postal slovenski jezik splošen po vsem Furlanskem; str. 101: slovensko plemstvo na Furlanskem; str. 103: Slovenci so bili z beneško vlado, ki jim je pustila vse svoboščine, popolnoma zadovoljni; str. 111: plebiscit je leta 1866. odločil pripadnost ben. Slovencev k Italiji, baš vsled svoboščin, ki so jih bili imeli Slovenci pod Benečijo; samo en glas je bil proti. Kje so danes te svoboščine?

Po uvodni Trinkovi pesmici »Razpršeno listje« sledi izrpen in prav dober opis o zemlji beneških Slovencev; na koncu knjižice pridejani zemljevid ga izborno tolmači. Prav tako so dober tolmač opisa in tudi drugih odstavkov slike krajev itd., 14 po številu. Za narodno pesmico »Ptičke uprašam vas«, narodno pripovedko »Krivopjete«, odstavkom »Dreč je porajal v Rezijo« in narodno pesmico »Pogorska« sledi opis varuha Rezije — Kanina — izpod peresa dr. H. Tuma. Zaključni se: Pod Kaninom so povsod sledovi slovenskega plemena, zato moramo to goro in te planine poznati in vzljubiti.

Nato zapojemo narodno beneško »Tam gori na planini«, beremo narodno beneško »Volk, pes in maček«, lepi stresov opis Rezije »V Rezijo«, Trinkovo povestico »Pastirci«, nar. ben. »Oj božime«, se pomudimo pri Lavrenčičevih prirčnih »Spominih na Beneško Slovenijo« in se čudimo, koliko uglednih mož nam je dala Beneška Slovenija: »Slavni Beneški Slovenci«. Sledi opis Čedad: »...prav do Čedad segajo naselbine Slovencev«; tu so navedena tudi ona lepa slovenska imena, ki smo jih omenili. Beremo beneško narodno »Lisica in volk«, narodno pesmico »Molitev«, legendo o »Čedajskem mostu in Stari gori«, ganljivo Lavrenčičevo »Marija s Stare gore«: Marija na Stari gori srce slovensko pozna; Marija se k Jezusu skloni in mu govori v večer, častijo me, Sin moj, milijoni, a kakor Slovenci nikjer!; kaj dal jim boš v plačilo tvojim slovenskim ljudem?; to milost naj v svoji zemlji dobijo: do konca dni ne premine njih rod!

V članku »Iz zgodovine« najdemo vse, kar nam je o preteklih časih Beneške Slovenije treba vedeti. Zanimiva in prav drastična je »Samooznačba beneških Slovencev 1883«. Klodič nam je napisal v ben. narečju »Petra Matajurca«, Dobja pa (v »Mladiki«) potopisno črtico »V Vidmu«. Zaključuje: Narod ni izginil. Se vedno ... upa. Narodna beneška pesmica »Slovo« nam govori o vojskah s Turčijo, narkar sledi nar. ben. pravljica »Boter petelin in njegova zgodba« ter nar. ben. pripovedka »Vedomec«. Zaključek knjižice tvori opis Landarja in njegove jame ter Aškerčeva »Atila in slovenska kraljica«.

Toliko torej je tu notri zbranega. Sezi po tem delcu in beri. Vsak dan boš dobil kaj novega in lepega v njem. Knjižo prav toplo priporočamo! Nabavi si jo, ne bo ti žal.

Dr. Vinko Šarabon.

Materi. Zbirka deklamovank in črtic o materi za mladino. Priredil Alojzij Bolhar. Natisnila tiskarna brata Rodé in Martinčič v Celju. Strani 100. Cena: vez. 18 Din. — Po knjigi »Mati«, katero je sestavil isti prireditelj in katero je izdala Mohorjeva družba v Celju l. 1930., nam je poklonil Alojzij Bolhar novo knjižico o materi. Ze radi pestre vsebine, izvečine so pesmice, le šest sestavkov je v prozi naših pisateljev: Ksaverja Meška, Davorina Trstenjaka, Engelberta Gangla, Ivana Preglja in Ivana Cankarja, bo knjiga dobro služila šolam in društvom, ki prirejajo materinske dneve. Knjiga je razdeljena na pet poglavij. Prvo poglavje obsega nekaj splošen uvod in prinaša dve pesmi Marije Grošljeve: Obljuba in Mamici, dalje Fran Levstikovo: Otrokova molitev in Danilo Gorinskovo: Želja. Drugi odlomek obsega 24 pesmi in sestavkov v prozi pod naslovom »Slovenska mamica«. V tretjem delu je zbral prireditelj pesmi, kako »Mati poje«, četrti odstavek je pa posvečen »Samo nji«. V zaključnem oddelku so zbrane pesmi »Mrtvi mamici«. V knjigi so zbrane najlepše pesmi in najboljša dela naših pesnikov in pisateljev, ki so jih posvetili materam. S prebiranjem te knjige bo mladina gojila ljubezen in spoštovanje do matere, radi česar se mora knjiga tudi iz vzgojnega stališča priporočati. Knjiga je opremljena z lepo naslovno sliko, skoraj na vsaki strani pa z vrhno vinjeto. Skoraj si ne moremo misliti knjižnice in šole, da ne bi imela te knjige.

Rudolf Wagner.

Med pomladjo in poletjem. Dekliški popoldnevi in Radio-Ljubljana, ki jih je priredila Anica Lebar. Založila uprava ženskega lista »Vigred«, Ljubljana 1931. Tisk Jugoslovanske tiskarne. Cena 10 Din. Knjižica obsega 12 predavanj, namenjena dekliški samovzgoji, namreč: Vprašanje pred poletjem. Solnce v srcu. Senca na življenjski poti. Naprej in kvišku. Pogled v Betanijo. Kraljica ali sužnja. Spoštovanje v treh smereh. Resničnost besede, dejanja in vsega bistva. Zvestoba v malem in velikem. Čuvarica ognja v templju. Največje pa ... Mati in hči. — V teh razgovorih skuša predavateljica označiti nekaj temeljnih točk, ob katerih naj bi dekleta v samovzgoji razmišljala o raznih vprašanjih, ki jim jih življenje zastavlja in odgovora od njih zahteva. Kakor predavanje, tako tudi knjiga nima toliko namena poučevati, ampak dati pobudo za razmišljanje. Knjižica želi izpopolniti nedeljske popoldneve z urico tihega premisleka o tem, kaj življenjska pomlad od deklet zahteva in kaj življenjsko poletje od njih pričakuje. Naj bi dekletom namenjena predavanja našla prijazen sprejem med njimi!

Napake v slovenskem izrazoslovju. Stavil dr. Rudolf Andrejka. Knjiga se dobiva

v samozaložbi avtorjevi in stane 15 Din. — Knjiga je v bistvu ponatis člankov, ki jih je pisatelj objavljaval v »Samoupravi«, uradnem glasilu bivše ljubljanske in mariborske oblasti leta 1929. Ta ponatis pa se nekoliko razlikuje od člankov v »Samoupravi«, ker so nekateri izrazi izpuščeni, novi pa dodani. Pisatelj je mnenja, da je začetni organiziran boj zoper onečiščenje in kvarjenje našega jezika ne toliko v imenstvu, kjer je ta boj že skoraj dobojevan, kolikor v izrazoslovju, ki je že prepojen s neslovensko navlako. Prvo nam mora biti: »misliti po slovensko, vse drugo nam bo navrženo« — kliče pisatelj. Pridružujemo se mu in opozarjamo učiteljstvo, zlasti pa upravitelje, da si nabavijo to koristno knjigo. Iz uradnih dopisov šol. upraviteljev bo odsevala, če si nabavijo to knjigo, čistejša slovenščina. Nič več ne bodo poročali: sklep seje je bil enoglasen — temveč soglasen; nič več: učenec obiskuje šolo 6. leto, temveč hodi 6. leto v šolo; nič več: oče ni imel časa priti k opravičenju, temveč ni utegnil itd. itd. Če sploh kdo, tedaj moramo biti učitelji hvaležni g. pisatelju za to knjigo. V prvi vrsti je naša naloga, da skrbimo in delamo za čistost slovenskega jezika, zato naj bi ne bilo nobene učiteljske knjižnice brez te knjige.

O treznostni vzgoji. Spisal Pero Horn, izdala Misijonska tiskarna v Domžalah — Groblje. Cena 2 Din. — V majhni, ročni obliki, na 32 straneh, ima brošurica prav lepa navodila za obrambo proti alkoholu. Otroci ne pridejo kar sami na pravo pot, od te jih rada odvrata slaba družba starejših. Nepoučenost je pa največje zlo na svetu. Zato je namenjena ta knjižica posebno staršem. Ti bodo gotovo vse storili, ako so sami dovolj poučeni, da dajo otrokom, kar jim koristi in opustili, kar jim škoduje. V knjižici so navedeni pripomočki za pravilen razvoj otroka. Na strani 14 predstavlja pravo prehrano, sicer pa ima poglavja o veselju, dobrih zgledih in vzgoji krepke volje. Knjižico naj bi šole razširile med narod, krajevni šolski odbori naj bi pa po možnosti upoštevali zgled krajevnega šolskega odbora v Litiji, ki je sklenil, da odkupi 150 izvodov te brošurice ter jo brezplačno razdelil med roditelje šolarjev. F. L.

Jagoda. Spisal France Bevk. Gorica 1930. Samozaložba. Strani 76. Cena 10 Din. — Ta novela je ponatis iz koledarja Goriške Matice za l. 1930., kjer je izšla pod naslovom »Pastirček Matevžek« in pod imenom: Tone Čemažar. Zgodba o nesrečnem pastirčku, ki je ljubil svojo kozico Jagodo, je pisana živo, zanimivo, z vso ljubeznijo do prirode in do velikega stvarstva. Osebe, o katerih govori knjiga, so orisane s priprosto natančnostjo. Glavni osebi sta: mali pastirček Matevžek, ki pase kozice in ovčice, jih ljubi in se z njimi pogovarja, ter posestnik Košan, ki je malemu pastirčku sovražen. Prav posrečeno je popisano življenje na paši, njega prijetne in senčne strani. Izredno lepo je ponazorjena

Matevžkova ljubezen do gmajne, trate, gozda in ognja, ki ga zavede, da stori zločin, zažge seno in tako tudi hišo in druga poslopja. Ljubezen, silno hrepenenje po svoji kozici, katero so mu vzeli, ker je zaspal na paši in mu je čreda ušla na tuji svet, ga je bilo gnalo v Košanov hlev. Vrnil se je z brezmejnimi sovraštvom, ker kozice Jagode ni našel. V srdu, v želji po maščevanju, v hrepenenju, da bi imel moč Petra Klepca, se je porodila črna misel v njem. Vzel je vžigalico in jo pritaknil k senu. Opazoval je ogenj, toda začul je mukanje živine v hlevu in v hipu se mu je razdrlo veličastvo ognja v nič. V hlevu je Jagoda, ki je preje ni mogel najti. Hotel jo je rešiti. Tekel je do hleva. Toda v hipu, ko je hotel odpreti vrata, je stal pred njim Košan. Matevžek mu je ubežal prav do roba prepada. Pred njim prepad, za njim hiti Košan. Pastirček ni dolgo premišljal. Izbral je prepad... Zgodba je prav podučna in pisateljevo ime samo jamči tako za jezik, kakor tudi za slog in za posrečen tok pripovedovanja. Knjiga je opremljena s prav dobro posrečenimi ilustracijami kiparja Franceta Goršeta. Pisatelj je knjigo izdal v samozaložbi v Gorici, kar je posebno treba poudariti. Saj je slovenska knjiga ob Soči tako redka in nje izdanje združeno s tolikimi gmotnimi in drugimi težkimi žrtvami, da moramo biti veseli vsakega prispevka v tem oziru med našimi brati onstran meje in da moramo pri nas njih smotreno in težko delo prav posebno podpirati. Zato v vse šole in knjižnice omenjeno knjigo! Rudolf Wagner.

Šolski Botanični vrt in botanične ekskurzije. Spisal Fakin Anton. Založila Banovinska založba šolskih knjig in učil. Tiskala tiskarna Merkur v Ljubljani. Strani 63. Cena broš. 11 Din. — Ze predgovor in uvod te znamenite knjižice nam povesta njen namen in nas popeljeta v veličastni svet rastlinstva in podasta smernice, kako je treba obravnavati v šolah pouk v rastlinstvu, katerega osrčje naj bo šolski vrt. Knjižica je razdeljena v dva glavna dela: Šolski botanični vrt in botanične ekskurzije v prosto naravo. Zdi se mi, da bi bilo umestno, ako bi se ta dva dela tudi v knjižici strogo ločila tako, da bi bralec takoj pri pregledu knjige mogel spoznati to delitev. Prvi del obsega splošni popis šolskega vrta in pa pregledni raspored sejanja in saditve zelenjave. Drugi del, kateremu je pisatelj posvetil nekoliko več strani, pa obravnava šolske botanične ekskurzije, katere se na naših šolah vse premalo goje. Znano je, da se učenci več nauče v eni uri zunaj v naravi, če so pod pravi vodstvom, kot pol dneva v sobi. V knjižici je podanih šest ekskurzij: jesenski gozd, spomladni gozd, travnik in pašnik, ekskurzija k vodi, ekskurzija na polje in ekskurzija v okolico. Kot dodatek nam je opisano življenje v mlaki. — Vsa knjižica je pisana v zmislu delovne šole. Otroke uči gledati, poslušati in občutiti tajnosti in lepote rastlinske prirode. Knjižica je bogata na jasno opi-

sanih poizkusih, ki jih otroci sami napravljajo, opazujejo in doživljajo. Na tej podlagi pridobe učenci vse potrebne vednosti iz splošne botanike. Vsa snov je v skladu z življenjskimi potrebami in je glavno načelo te knjižice: življenje v šolo tudi pri pouku rastlinstva! Kratke posebnosti dreves, grmov, trav in drugih rastlin so v knjižici tako krepko podane, da učitelj in učenec po teh prav lahko spozna rastlino. Knjižica je napisana z veliko ljubeznijo do božje narave, zlasti se iz nje zrcali lepota rastlinskega sveta, katerega naj se tudi učenci uče ljubiti, spoštovati in negovati. Zato knjižica ne sme manjkati v nobeni šolarski in učiteljski knjižnici, učitelji in učenci naj jo pridno uporabljajo pri pouku, ker se bodo iz nje naučili mnogo več kot iz dolgih učenih obravnav in razprav. Vsak učitelj rastlinstva jo bo gotovo priporočil svojim učencem, da bodo po njej pregledovali rastlinski svet!

Rudolf Wagner.

Nastavni vjesnik, list, ki izhaja v Zagrebu, za srednješolski pouk, ima v št. 1—4 naslednjo vsebino: Hrvatska glagoljska dvanaeste-

račka legenda o Sv. Jeronimu, štampana 1508 (prof. Stjepan Ivšić). Povijesne crtnice (M. Kuzmić). Prilozi za povijest književnosti hrvatske, smrt bana Nikole Zrinskoga u hrvatskokajkavskim pjesmama (dr. Franjo Faucev). Homerova Ilijada i naše narodno pjesništvo (Grgec Petar). Prijedlog biskupa Vrhovca o reformi školovanja bosanskih Franjevca (dr. T. Matic). Nekoliko savremenih opazaka k novom pravopisu (J. Bačić). Sitnice o Adamu Filipoviću Heldentalskom (Vladoje Dukat). Nešto o povijesti hrvatskoga jezika u čabarškom kotaru (Rudolf Strohal). Doktorske disertacije hrvatskoga sveučilišta mudroslovnog fakulteta (dr. Blaž Jurišić). Književni prikazi. Nazor na život u svijet u filozofiji slavena. Knjige i časopisi. Tjelesni odgoj. Društvene vijesti. — »Nastroni vjesnik« izdaja »Pravica nakladno k. d. Petar Kvaternik i drugovi u Zagrebu« s potporom Društva hrvatskih srednješkolskih profesora i Matice hrvatske u Zagrebu. Naročnina za ta lepo urejevani list se pošilja na izdajatelja, Strossmayerov trg 4.

Razno

Novo rastline kavčuka. V Rusiji poizkušajo pridobivati kavčuk iz rastline »hondrilla«, ki raste v puščavah, in pa iz tako zvane »svilene rastline«, ki uspeva v Ukrajini. Poleg tega so začeli v južnih pokrajinah gojiti meksikansko rastlino »guaila«, katera vsebuje tudi kavčukov sok. Na ta način hočejo omejiti uvoz kavčuka, kar je posebno naperjeno proti Angliji, ki v tem oziru obvlada sedaj svetovni trg.

Ostanke kože letečega savrija so odkrili v gorovju Jura pri Solnhofnu na Bavarskem. Kakor kažejo obrisi je nosil kot golob velik plavizec pterodactylus pod vratom nekako vrečico, golšo, kot današnji pelikani. Vrečica mu je služila kot shramba za plen. Hranil se je najbrže tudi z ribami. To izpričuje tudi plavalna kožica na zadnjih nogah. Pterodactylus, ki je bil po zraku leteča žival, je dobival torej hrano tudi v vodi.

Ozvezdje »Rimska cesta« sestoji iz nebroj zvezdic stalnic. Tvori jo okrogla plast zvezd, ki je na nekem mestu razdeljena.

Novo staroegipčansko grobišče so odkrili v bližini sfinge pri Gizeh. Grobišče sestoji iz 80 malih oddelkov in 30 stranskih prostorov. Iz napisov v grobišču so posneli, da je tu počivališče velikega duhovna, ki je imel pridevek »kraljev bradostrizec«. To opravilo, ki se je smatralo za sveto delo, je opravljal vedno svečenik. V grobišču so našli britve iz kamna, množico ovratnic, kakor tudi dragocenosti iz zlata in drugih kamenov. Poleg tega je bilo v grobišču mnogo mumij, ljudi, ki so najbrže opravljali razne posle in oskrbovali hišo umrlega svečenika.

Izkopavanja v Grenlandiji, ki jih vodi danski arheolog Nörlund, so znamenita zlasti vsled tega, ker odkrivajo stare sledove nekdanjih naseljencev Vikingov. Ta naselbina je bila na Grenlandiji okoli l. 1000 po Kr.

Prave zvezde dvojnice se vrte okoli skupnega težišča. Poznamo tudi 2 zvezdi peternici, 9 zvezd četvornic in 119 zvezd trojnic. Poleg pravih zvezd dvojnic so tudi zvezde, ki so samo navidez dvojnice, v resnici so pa enojne zvezde.

Sedmina prebivalcev naše zemlje nima stalnega bivališča.

Prostornina solnca je 1,297.000krat večja od zemeljske prostornine. Prekaša pa vse planete skupaj 800krat po tvarini.

Bajkalsko jezero ima 170 pritokov, toda samo en odtok z imenom Angara.

Neka vrsta netopirjev, ki živi na Javi, ima krila, katerih širina meri 3 do 4 m.

Najglobokejše mesto v morju je vzhodno od otočja Filipini in znaša 10.430 m.

Življenje rastlinstva preneha v morju v globini 300 m, ker solnčna svetloba ne more v morju globlje prodreti.

Med cvetlicami je najbolj razširjena rumena barva.

Jod pridobivajo iz morskih alg.

Japonci goje cvetlice iz prirojene ljubezni do njih.

Skoro polovica vsakega prebivalstva na svetu se preživlja sgero samo z rižem.

Tobak ima svoje ime od otoka Tabago. Zdravnik Jean Nicot je preiskal rujavo zelišče, po njem se imenuje strup v tobaku »nikotin«.

V zrakoplovih in aeroplanih imamo občutek, da se zemlja pogreza pred nami, ne pa da se dvigujemo.

Milijon kvadriljonov se imenuje kvinkviljon. Napiše se s številko 1 in 30 ničlami.

Prva prava ladja je imela ime »Clermont« in je vozila po reki Hudson pri New Yorku. Prvo tovarno za parne stroje je pa ustanovil James Watt z nekim Boultonom na Angleškem l. 1774.

Dingo je divji pes, edina roparska žival v Avstraliji. Ta pes ne zna lajati.

Najdaljši most sveta je na Kitajskem. To je tako zvani »levji most« pri Šantagu. Dolg je 8 $\frac{3}{4}$ km, visok 20 $\frac{1}{2}$ m in ima 300 obokov.

Prvi zrakoplov je zgradil pater Jernej Lourenco de Gusmann, ki se je dvignil v Lisaboni l. 1709 70 m visoko v zrakoplovu, napolnjenem z vročim zrakom.

V reki Amazonki so odkrili do sedaj okoli 2500 različnih vrst rib.

Litavci so se zadnji v Evropi pokristjanili. Krščanstvo se je začelo širiti šele od l. 1385, ko se je poročil njih kralj Jagelo s Hedviko Poljsko.

Nitroglicerín, ki je neobčutljiv za sunke, je iznašel neki žiriški kemik Stettbacher. Nitroglicerinu je pridelal štirikratno množino nitriranega sladkorja (pentaerythritranitat). Nova zmes se imenuje penthrinit in

je izdelava prilično poceni. Ima veliko eksplozivno moč, vendar je za sunke neobčutljiv. Splošno se sodi, da bo kmalu izpodrinil vse druge eksplozivne snovi.

Stroški za izdajo knjige »Zgodovina vojске med severnimi in južnimi državami« so znašali okroglo 150 milijonov dinarjev. Knjiga je izšla v 112 debelih delih in so jo izdale Združene države Severne Amerike. To je pač knjiga, ki je največ veljala pri izdaji.

V Turčiji se je osnovala prva tiskarna v Carigradu l. 1624. Ustanovil jo je učeni patriarh Ciril Lukaris, vodil je pa tiskarno menih Metaksas iz Corcyre.

Prve kovinske zaponke so iznašli l. 1343. Do tega časa so si pomagali s trščicami.

Mars ima svojevrstno rdečo barvo, ki izhaja iz rdeče površine velikega dela tega planeta. Posebno velike rdeče planjave so na severni poluti in okoli ravnika. Južni del je po večini sivozelen.

Čebela obišče v minuti okroglo 21 cvetov. Ker dela v lepih poletnih dneh najmanj osem ur, poseti na dan približno 7200 cvetic.

Japonke morajo pri nakupu nove obleke povedati trgovcu starost in svoj nezakonski ali zakonski stan. Za različne starostne stopnje, kakor tudi za poročene, oziroma samske, so na oblekah posebna znamenja.

V Abesiniji sta dve cerkvi, od katerih vsaka trdi, da hrani judovsko skrinjo zaveze.

Umrljivost črncev v Ameriki je skoro dvakrat večja kot belih. R. W.

Zapiski

Najnovjša modrost...

Na Pruskem nameravajo odpraviti v šolskih spričevalih označbo za v e d e n j e. Naučni minister (politično socialni demokrat) zatrjuje, da »zaradi tege resnost vzgoje ne bo trpela, marveč se bo okrepila.« Po istem receptu bi lahko tudi odredil: »Učni uspehi naj se dvignejo, toda označbe v spričevalih se odpravijo.« — Če bo nemška javnost s to novotarijo zadovoljna, je drugo vprašanje.

Vračajo se pa v Nemčiji zopet k staremu redu glede pričetka šolskega leta in glede počitnic. Nekaj časa so namreč pričenjali novo šolsko leto po veliki noči. Glavne počitnice so imeli v dveh nočih. Ta uredba je presedala i staršem i učiteljstvu, svetni in cerkveni oblasti. Prav tako bodo skrčili gimnazijski tip šol z 9 razredi na 8 razredov. A. Č.

Zmaga v šolskem vprašanju na Angleškem. V angleški zbornici so obrav-

navali zakonski načrt, ki naj bi se z njim podaljšala doba šolanja. V načrtu pa ni bilo poskrbljeno za kritje stroškov, ki bi narasli s to premembo nedržavnim katoliškim šolam. Predlog vlade je propadel. Zmago je odločil katolišk poslanec stranke »Labour Party« Mr. John. Scurr. Stavil je pred glasovanjem predlog, da se vodstvom nedržavnih šol dovoli iz javnih sredstev kritje za nove stroške, ki bodo vsled novega šol. zakona nastali. Za njegov predlog je glasovalo 282 poslancev, proti pa samo 249. Katoliške šole bi morale oskrbeti pokritje stroškov za 33.000 šolskih učencev, kar bi znašalo težke milijone.

Glasovanje je uspeh dobro izpeljane kampanje. Po vsej državi so sklicevali velikanske shode. Še zadnji dan pred glasovanjem je došlo na poslance okrog 100.000 pisem in dopisnic, ki so v njih katoličani zahtevali pravice tudi zase in za katoliško stvar. A. Č.

Konec laiškega moralnega pouka. List »Croix« (11. nov. 1930) ima to-le značilno poročilo:

V učnem načrtu francoske državne šole je označen tudi pouk laiške morale, ki naj šolsko poučevanje »spopolnjuje in oplemenituje«. Po navodilu, ki jih je dal oče francoskega laiškega šolstva, Jules Ferry, zahteva državni šolski načrt, da se mora nuditi pouk v laiški morali v vseh oddelkih. Danes se pa ta odredba tako malo uvažuje, da mnogo učiteljstva pouk morale kratkomalo opušča, ali pa veleva za ta namen določene ure izpolniti s čitanjem iz knjig. Iz dotičnih sestavkov potem pač skušajo izluščiti moralno modrost, kolikor je vsebujejo in kolikor so posamezni učitelji za to zmožni.

Čudno se nam to ne sme dozdevati, saj številni francoski pedagogi izjavljajo: »Učitelj naj skrbi za znanje in vednost mladine, njegova naloga ni, da bi se pečal z vzgojo ali učil moralo.«

Poslanec de Monzie, ki je bil svoj čas naučni minister, je o vsem tem dobro poučen, zato je nedavno v parlamentu že vložil predlog, naj se moralni pouk iz učnega načrta osnovne šole odstrani. V razpravi o tem predlogu so poslanci ugotovili, da je »moralni pouk« itak samo še na papirju. Ne bo dolgo, ko bo izginil še ta ostanek. Državna šola brez verskega in npravstvenega pouka bo pa še bolj nazadovala.

List »Croix« poziva katoličane, naj se zavedajo svojih dolžnosti ter naj svoje zasebne verske šole ne le ohranijo, marveč po možnosti še usovrše. A. Č.

Čudno se jim štrena meša... V bavarskem deželnem zboru imajo tudi komunisti svoj klub. Ta je vložil za posvetovanje v šolskem odseku in za rešitev v finančnem odboru naslednje, šolske predloge:

a) Uvede naj se od 1. osnovnega razreda dalje obvezno higijenski seksualni pouk!

b) Šolarski sveti naj imajo soodločilno besedo pri disciplinarnih in didaktičnih zadevah.

c) Učitelj(ce), ki določijo šolskim otrokom zaporno kazen, naj se odslove.

»Zlati« časi se obetajo mladini, če jih dobe v roke zagovorniki komunistične vzgojne metode, a s to vzgojo bi se hkrati odpirala vrata propalosti mlade generacije in razpadu poštene človeške družbe. A. Č.

Stanje učiteljstva v Rusiji. Sovjetski list »Trud« objavlja (29. nov. 1930) sledeče podatke:

Stanje učiteljstva v okrožju Višnji zvolock ni tako, da bi je zavidali. Stanovanja nimajo, zato morajo prebivati v šolskih sobah. Preskrba je dostikrat kritična. V nekaterih krajih po dva meseca niso dobili sladkorja. Nakladajo jim vsakovrstna opravila. Tuintam imajo po 8 do 9 različnih zaposlenj, vsled tega so primorani, da od časa do časa za en ali dva dneva pouk odpovedo.

Šolske stavbe so v bednem stanju. Popravila se ne izvršuje o pravem času, strehe so raztrgane; otroci mašijo odprtine s cunjami. Dijaki nimajo obutve. Osmero šol jih je dobilo samo 20 parov.

Takšne razmere so v bogati Rusiji ustvarili ljudje, ki so obljubljali, da bo postala Rusija najbolj — kulturna dežela v Evropi. A. Č.

Gospod Vadnjal Fran, bivši prosvetni šef v Ljubljani, je praznoval dne 3. aprila šestdesetletnico rojstva. Rojen je bil l. 1871 v Postojni. Za svojo posebno stroko latinščino, grščino in zgodovino je študiral na Dunaju in v Gradcu. Po prevratu je deloval z veliko vnemo kot predsednik višjega šolskega sveta v Ljubljani in imel pri tem odlične uspehe. Posebno se je izkazal kot večšč upravni uradnik. Pred nekaj meseci mu je umrl oče v visoki starosti 84 let. Želimo tudi jubilarantu, da doseže tako višino zdravih let.

Dvojni Tolstoj. Znani utemeljitelj Hudoženstvenega teatra Stanislavskij priobčuje v moskovskih listih svoje spomine na Leva Tolstega. Pripoveduje med drugim, da je pisatelja nekoč srečal na ulici in spremil do hiše.

Tolstoj je takrat pred kratkim objavil spis zoper vojno in ognjevitno napadal množinsko klanje, kakor je imenoval vojno. Bil je tako zavzet, da ni mogel misliti na druge stvari: glas mu

je drhtel in je imel solzne oči. A nenadoma je pridrvela naproti okrog ogle vesela družba, več mladih elegantnih gardnih častnikov z rožljajočimi sabljami in ostrogami, s svežimi, budrimi obrazi pod slikovitimi starinskimi čeladami. Tolstoj je nenadoma obstal, se ozrl za mladino, vzdihnil in navdušeno dejal: »To so junaki in kako so lepi! Kakor Homerjevi vojščaki so!« — Pričel je vroče govoriti, da ima vojna vzgoja velike prednosti pri oblikovanju značaja mladine. Umetnik je izjemoma v Tolstem premagal moralista.

Zemljevid župnij krške škofije (Pfarrkarte der Diözese Gurk). Ta zemljevid je za nas Slovence zato tako pomenljiv, ker ga je izdala oblast, koje predstavniki so Nemci, in je ta oblast — krško-celovško škofijstvo — dala začrtati v zemljevidu, do k a m s e g a s l o v e n s k a z e m l j a. Zemljevid je izšel že po razsulu stare Avstrije, že po nesrečnem plebiscitu; izšel je l. 1925. Jezikovni oz. narodnostni značaj župnij je popolnoma objektivno pravilno začrtan. Vsaka župnija je označena z drugo barvo: ena rdeče, druga modro, tretja zeleno, četrta rumeno, peta violično, tako da je lega in velikost posameznih župnij na prvi pogled jasna. Istotako jasno začrtani sta lega in velikost posameznih dekanij. Vsaka župnija je označena glede na jezikovno pripadnost kot nemška ali slovenska ali kot mešana. — Vzemimo župnijo Timenica na južnem vznožju Magdalenske gore. Timenica je prastara slovenska župnija. Vedno je bilo ondi v cerkvi vse slovensko. Zdaj pa je v Timenici nemški duhovnik in v cerkvi je vse nemško. Na zemljevidu pa je Timenica pravilno označena kot slovenska župnija. Ravnotako, torej kot slovenske župnije so označene župnije: Št. Tomaž, Pokrče, Št. Lipš, ležeče južno od Magdalenske gore na prelepi Celovški ravnini. Kot slovensko-nemške so označene župnije: Žrelec pri Celovcu, Št. Jakob pri Celovcu, Grabštajn. Danes v Grabštajnu v cerkvi ne slišiš več slovenske besede, ponemčeni sta cerkvi v Žrelcu in Št. Jakobu, v Št. Lipšu je slovenski jezik do korena iztrebljen iz cer-

kve, nemški duhovnik je v Št. Tomažu, močno ponemčena je cerkev v Pokrčah. — Na vrhu Magdalenske gore, kjer je nekdanj stal paganski tempel, stoji danes cerkev sv. Helene. To je podružnica župnije: Otmanje. Ta župnija se razteza deloma po južnem pobočju Magdalenske gore (in ta del fare je danes že močno ponemčen), deloma pa se razteza po ravnini ob južnem vznožju imenovane gore. Danes je v cerkvi na Otmanjah vse nemško, na zemljevidu župnij krške škofije pa so označene Otmanje kot nemško-slovenska fara. Pred pol stoletjem so bile Otmanje še popolnoma slovenska župnija. — Podobno je označen Vetrinj, župnija ležeča eno uro hoda jugo-zapadno od Celovca, kot slovensko-nemška župnija, a po nesrečnem plebiscitu je prišel tja nemški duhovnik, ki je cerkev popolnoma ponemčil. — Med Zilo in Baškim jezerom v bližini Beljaka se razprostira lepa župnija: Marija na Zili. Tu je mnogo let župnikoval pisatelj Ksaver Meško. Po l. 1918 je prišel tja nemški duhovnik in je uvedel v cerkev, kjer je bilo prej vse slovensko, nemščino. A na zemljevidu je župnija pravilno označena kot slovenska župnija.

Ta zemljevid je torej za nas Slovence velepomemben, ker izdan že po l. 1918 od oblasti, koje predstavniki in nositelji so Nemci, na objektivni način poroča, do k a m s e g a s l o v e n s k a z e m l j a n a K o r o š k e m. Poroča nam ta zemljevid, da še danes sega slovenska zemlja na Koroškem do vrh Svinje planine, do vrh Magdalenske gore, do vrh Osojskih Tur (hribovje med Vrbskim in Osojskim jezerom) in do vrh Dobrača pri Beljaku. Tudi ta zemljevid priča, da so našete gore naravni mejniki med nemško in slovensko zemljo na Koroškem.

Slovenska rodbinska imena pod Visokimi Turami. Danes je samo še jugo-vzhodni del Koroške slovenski. A nekoč je bila vsa Koroška slovenska. O tem pričajo še danes neštevilna krajevna, hišna in rodbinska imena po vse delih zdaj že ponemčene Koroške. O da smo imeli Slovenci l. 1918 energičnejše in

dalekovidnejše može, ki bi bili dali vsaj še zdaj slovenski jugovzhodni del Koroške nemudoma zasesti! Kako s primeroma majhnimi žrtvami bi bili mogli rešiti še zdaj slovensko Koroško, če bi jo bili takoj po razsulu zasedli. Sedaj pa moramo brez moči gledati, kako se nam ponemčuje posledni del slovenske Koroške. — V severo-zapadnem kotu Koroške pod Visokimi Turami leži župnija Malnice (Mallnitz). Obenem zadnja postaja turske železnice na Koroškem. V koledarju nemške Jožefove družbe (slič. naši Mohorj. družbi) najdem pod »Mallnitz« sledeča slovenska rodbinska imena udov Jožefove družbe, kojih predniki so bili brezdvomno nekoč Slovenci: Dolnik, Glančnik (Klančnik), Gručnik, Jamnik, Kajšnik, Martišnik, Nojsternik, Stranik, Rogl. Izmed 45 udov Družbe jih ima 24 slovenska imena in samo 21 nemška. Malo južno od Malnic, ob Beli (nemško: Möll) je župnija: Flattach, po slovensko: Blata. Pri seznamu Jožefljanov te župnije najdem slovenska rodbinska imena: Jamnik, Nojsternik, Untergančnik (Spodnji Gančnik [Klančnik?]), Auernik, Granik, Kapónik, Krasnik, Ladnik, Martišnik, Prekernik, Ravnik, Zubernik. V danes popolnoma nemškem kraju toliko slovenskih rodbinskih imen! Kdo se ne spomni pri tem Gregorčičevih verzov iz pesmi: Na potujčeni zemlji: Naš bil nekdanj je ves ta kraj — a zdaj zatrt je tod naš glas, in tuji krog zvene glasovi — oh naši so samo grobovi!

K. S.

Na Koroškem in po celi Avstriji se je vršila majnika tzv. majniška zbirka društva Schulverein Südmark. Na vseh šolah so viseli veliki ilustrirani plakati z napisom: Helft uns deutsche Schulen bauen! Helft uns deutsche Heimat retten! In kje zida nemški Schulverein Südmark svoje šole? Na slovenskem ozemlju, v slovenski Koroški in v hrvaškem Burgenlandu. Povsod, kjer se šola poveča, da šulferajn podporo pod pogojem, da bo šola ostala nemška. Ali pa zidajo nove šole, n. pr. v Ljubelju, v Področici in dr. Nemška šola je najhujše sredstvo za potujčenje Slovencev. Kje v Avstriji je nemštvo ogroženo? Nikjer. Ogroženi

so Slovenci, katere hočejo iztrebiti z nemško šolo.

Stanje osnovnih šol v dravski banovini koncem decembra 1930:

Enorazrednic	152
Dvorazrednic	181
Trirazrednic	124
Štirirazrednic	103
Petrazrednic	99
Šestrazrednic	116
Sedemrazrednic	19
Osemrazrednic	8
Zasilnih šol	11
Skupaj	813

Izmed teh je:

Zasebnih šol	12
Šol za gluhoneme	1
Šol za slepe	1
Šol za manj nadarjene	2
Državno vzgajališče	1
Manjšinskih šol (te imajo 64 razredov)	46
Ambulantnih šol	12
Šolskih postaj	8
Otroških vrtcev	45
Zavetišč	9
Neotvorjenih šol	5

Razredi:

Vseh razredov na osnovnih šolah je 3220.

Državni svet je z razsodbo Br 15586/30 z dne 21. januarja 1931 v konkretnem slučaju razsodil, da uslužbenci, ki so poslani v začasno službovanje izven svojega službenega kraja, nimajo pravice na dnevnice. To pravico imajo samo oni, ki so na službenem potovanju.

Ministrstvo prosvete je po zaslišanju Glavnega prosvetnega sveta 15. aprila t. l. pod P. br. 16740 izdalo odlok, s katerim se priporoča knjiga *Gremo v Koroško* za šolske knjižnice vseh šol.

O počitniških potovanjih. Češki deželni glavar je izdal celo vrsto ostrih odredb proti izrodkom počitniškega potovanja. Prepoveduje skupno taborenje oseb različnega spola na prostem, v šotorih ali kočah, če niso to družine. Prepovedano je pohajanje v pomanjkljivi obleki izven kopališč, popevanje nemoralnih pesmi, nošenje orožja in kopanje na prepovedanih mestih. Prestopki se kaznujejo z zaporom do 14 dni ali globlo do 10.000 Kč.

